

HARUN YAHYA CEP KITAPLARI SERISI .41.

KURAN'DA ADALET VE HOŞGÖRÜ

HARUN YAHYA

Adalet denildiğinde herkes temelde aynı kavramları anlar ve bu kavramlar çoğu insan tarafından kabul görür. Bu, hiçbir farklılık gözetmeden tüm insanları kapsayan, insanlar arasındaki dil, din, ırk gibi tüm farklılıklara rağmen, imkanları hakka uygun bir biçimde paylaştıran, güçlülerin değil haklıların üstün olduğu bir dünya oluşturmayı hedefleyen bir adalettir.

İnsanları adaletten uzaklaştıran etken ise, prensipte kabul ettikleri bu adaleti, kendi çıkarları ile çatıştığında reddetmeleridir. Adaletin yeryüzünde gerçekten uygulanabilmesi için, insanlara, adalet uğruna kendi çıkarlarını bir kenara bırakabilecek bir ahlaka ihtiyaç vardır. Bu ahlak, Allah'ın bizlere öğrettiği ve emrettiği Kuran ahlakıdır. Çünkü Kuran ahlaki insanlar arasında hiçbir ayrım gözetmeden, sadece haktan ve doğrulardan yana, katıksız bir adaleti emretmektedir.

Elinizdeki bu kitabın amacı da, Kuran'daki gerçek adaleti insanlara tarif etmektir.

بسم الله الرحمن الرحيم

Bu kitap Harun Yahya'nın konuyla ilgili olarak daha önce kaleme aldığı eserlerinden önemli bölümlerin derlenmesi ile oluşturulmuştur. Amaç, okuyucuların Harun Yahya serisinin tamamını okuyabilmesidir.

Cep Kitapları Serisi hazırlanırken, Türk halkının içinde bulunduğu ekonomik durum göz önüne alınmış, bu duruma uygun fiyatlarla okuyucuya hizmet etmek amaçlanmıştır. Bu seri hazırlanırken kendisinden alıntılar yapılan kitapların orijinallerine, Harun Yahya'nın eserlerini satan tüm kitapçılardan veya www.harunyahya.org internet sitesinden ulaşabilirsiniz.

OKUYUCUYA

- Yazarın eserlerinde evrim teorisinin çöküşüne özel bir yer ayrılmasının nedeni, bu teorinin her türlü din aleyhtarı felsefenin temelini oluşturmasıdır. Yaratılışı ve dolayısıyla Allah'ın varlığını inkar eden Darwinizm, 140 yıldır pek çok insanın imanını kaybetmesine ya da kuşkuya düşmesine neden olmuştur. Dolayısıyla bu teorinin bir aldatmaca olduğunu gözler önüne sermek çok önemli bir imani görevdir. Bu önemli hizmetin tüm insanlarımızı ulaştırılabilmesi ise zorunludur.
- Belirtilmesi gereken bir diğer husus, bu kitapların içeriği ile ilgilidir. Yazarın tüm kitaplarında imani konular, Kuran ayetleri doğrultusunda anlatılmakta, insanlar Allah'ın ayetlerini öğrenmeye ve yaşamaya davet edilmektedir. Allah'ın ayetleri ile ilgili tüm konular, okuyanın aklında hiçbir şüphe veya soru işareti bırakmayacak şekilde açıklanmaktadır. Bu anlatım sırasında kullanılan samimi, sade ve akıcı üslup ise kitapların yediden yetmişe herkes tarafından rahatça anlaşılmasını sağlamaktadır. Bu etkili ve yalın anlatım sayesinde, kitaplar "bir solukta okunan kitaplar" deyimine tam olarak uymaktadır. Dini reddetme konusunda kesin bir tavır sergileyen insanlar dahi, bu kitaplarda anlatılan gerçeklerden etkilenmekte ve anlatılanların doğruluğunu inkar edememektedirler.
- Bu kitap ve yazarın diğer eserleri, okuyucular tarafından bizzat okunabileceği gibi, karşılıklı bir sohbet ortamı şeklinde de okunabilir. Bu kitaplardan istifade etmek isteyen bir grup okuyucunun kitapları birarada okumaları, konuyla ilgili kendi tefekkür ve tecrübelerini de birbirlerine aktarmaları açısından yararlı olacaktır.
- Bunun yanında, sadece Allah rızası için yazılmış olan bu kitapların tanınmasına ve okunmasına katkıda bulunmak da büyük bir hizmet olacaktır. Çünkü yazarın tüm kitaplarında ispat ve ikna edici yön son derece güçlüdür. Bu sebeple dini anlatmak isteyenler için en etkili yöntem, bu kitapların diğer insanlar tarafından da okunmasının teşvik edilmesidir.
- Kitapların arkasına yazarın diğer eserlerinin tanıtımlarının eklenmesinin ise önemli sebepleri vardır. Bu sayede kitabı eline alan kişi, yukarıda söz ettiğimiz özellikleri taşıyan ve okumaktan hoşlandığını umduğumuz bu kitapla aynı vasıflara sahip daha birçok eser olduğunu görecektir. İmani ve siyasi konularda yararlanabileceği zengin bir kaynak birikiminin bulunduğu-na şahit olacaktır.
- Bu eserlerde, diğer bazı eserlerde görülen, yazarın şahsi kanaatlerine, şüpheli kaynaklara dayalı izahlara, mukaddesata karşı gereken adaba ve saygıya dikkat etmeyen üsluplara, burkuntu veren ümitsiz, şüpheli ve ye'se sürükleyen anlatımlara rastlayamazsınız.

HARUN YAHYA CEP KİTAPLARI SERİSİ .41.

KURAN'DA ADALET VE HOŞGÖRÜ

*... Aralarında hükmedersen adaletle
hükmet. Şüphesiz, Allah,
adaletle hüküm yürütenleri sever.
(Maide Suresi, 42)*

HARUN YAHYA

Ağustos, 2002

YAZAR HAKKINDA

Harun Yahya müstear ismini kullanan yazar, 1956 yılında Ankara'da doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Ankara'da tamamladı. Daha sonra İstanbul Mimar Sinan Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'nde ve İstanbul Üniversitesi Felsefe Bölümü'nde öğrenim gördü. 1980'li yıllardan bu yana, imani, bilimsel ve siyasi konularda pek çok eser hazırladı. Bunların yanı sıra, yazarın evrimcilerin sahtekarlıklarını, iddialarının geçersizliğini ve Darwinizm'in kanlı ideolojilerle olan karanlık bağlantılarını ortaya koyan çok önemli eserleri bulunmaktadır.

Yazarın müstear ismi, inkarcı düşünceye karşı mücadele eden iki peygamberin hatıralarına hürmeten, isimlerini yad etmek için Harun ve Yahya isimlerinden oluşturulmuştur. Yazar tarafından kitapların kapığında Resulullah'ın mührünün kullanılmış olmasının sembolik anlamı ise, kitapların içeriği ile ilgilidir. Bu mühür, Kuran-ı Kerim'in Allah'ın son kitabı ve son sözü, Peygamberimiz (sav)'in de hatem-ül enbiya olmasını remzetmektedir. Yazar da, yayınladığı tüm çalışmalarında, Kuran'ı ve Resulullah'ın sünnetini kendine rehber edinmiştir. Bu suretle, inkarcı düşünce sistemlerinin tüm temel iddialarını tek tek çürütmeyi ve dine karşı yöneltilen itirazları tam olarak susturacak "son söz"ü söylemeyi hedeflemektedir. Çok büyük bir hikmet ve kemal sahibi olan Resulullah'ın mührü, bu son sözü söyleme niyetinin bir duası olarak kullanılmıştır.

Yazarın tüm çalışmalarındaki ortak hedef, Kuran'ın tebliğini dünyaya ulaştırmak, böylelikle insanları Allah'ın varlığı, birliği ve ahiret gibi temel imani konular üzerinde düşünmeye sevk etmek ve inkarcı sistemlerin çürük temellerini ve sapkın uygulamalarını gözler önüne sermektir.

Nitekim Harun Yahya'nın eserleri Hindistan'dan Amerika'ya, İngiltere'den Endonezya'ya, Polonya'dan Bosna Hersek'e, İspanya'dan Brezilya'ya, Malezya'dan İtalya'ya, Fransa'dan Bulgaristan'a ve Rusya'ya kadar dünyanın daha pek çok ülkesinde beğeniyle okunmaktadır. İngilizce, Fransızca, Almanca, İtalyanca, İspanyolca, Portekizce, Urduca, Arapça, Arnavutça, Rusça, Boşnakça, Uygurca, Endonezyaca, Malayca, Bengoli, Sırpça, Bulgarca gibi pek çok dile çevrilen eserler, yurt dışında geniş bir okuyucu kitlesi tarafından takip edilmektedir.

Dünyanın dört bir yanında olağanüstü takdir toplayan bu eserler pek çok insanın iman etmesine, pek çoğunun da imanında derinleşmesine vesile olmaktadır. Kitapları okuyan, inceleyen her kişi, bu eserlerdeki hikmetli, özlü, kolay anlaşılır ve samimi üslubun, akılcı ve ilmi

yaklaşımın farkına varmaktadır. Bu eserler süratli etki etme, kesin netice verme, itiraz edilemezlik, çürütülemezlik özellikleri taşımaktadır. Bu eserleri okuyan ve üzerinde ciddi biçimde düşünen insanların, artık materyalist felsefeyi, ateizmi ve diğer sapkın görüş ve felsefelerin hiçbirini samimi olarak savunabilmeleri mümkün değildir. Bundan sonra savunsalar da ancak duygusal bir inatla savunacaklardır, çünkü fikri dayanakları çürütülmüştür. Çağımızdaki tüm inkarcı akımlar, Harun Yahya külliyatı karşısında fikren mağlup olmuşlardır.

Kuşkusuz bu özellikler, Kuran'ın hikmet ve anlatım çarpıcılığından kaynaklanmaktadır. Yazarın kendisi bu eserlerden dolayı bir övünme içinde değildir, yalnızca Allah'ın hidayetine vesile olmaya niyet etmiştir. Ayrıca bu eserlerin basımında ve yayınlanmasında herhangi bir maddi kazanç hedeflenmemektedir.

Bu gerçekler göz önünde bulundurulduğunda, insanların görmediklerini görmelerini sağlayan, hidayetlerine vesile olan bu eserlerin okunmasını teşvik etmenin de, çok önemli bir hizmet olduğu ortaya çıkmaktadır.

Bu değerli eserleri tanıtmak yerine, insanların zihinlerini bulandıran, fikri karmaşa meydana getiren, kuşku ve tereddütleri dağıtmada, imanı kurtarmada güçlü ve keskin bir etkisi olmadığı genel tecrübe ile sabit olan kitapları yaymak ise, emek ve zaman kaybına neden olacaktır. İmanı kurtarma amacından ziyade, yazarının edebi gücünü vurgulamaya yönelik eserlerde bu etkinin elde edilemeyeceği açıktır. Bu konuda kuşkusu olanlar varsa, Harun Yahya'nın eserlerinin tek amacının dinsizliği çürütmek ve Kuran ahlakını yaymak olduğunu, bu hizmetteki etki, başarı ve samimiyetin açıkça görüldüğünü okuyucuların genel kanaatinden anlayabilirler.

Bilinmelidir ki, dünya üzerindeki zulüm ve karmaşaların, Müslümanların çektikleri eziyetlerin temel sebebi dinsizliğin fikri hakimiyetidir. Bunlardan kurtulmanın yolu ise, dinsizliğin fikren mağlup edilmesidir, iman hakikatlerinin ortaya konması ve Kuran ahlakının, insanların kavrayıp yaşayabilecekleri şekilde anlatılmasıdır. Dünyanın günden güne daha fazla içine çekilmek istendiği zulüm, fesat ve kargaşa ortamı dikkate alındığında bu hizmetin elden geldiğince hızlı ve etkili bir biçimde yapılması gerektiği açıktır. Aksi halde çok geç kalınabilir.

Bu önemli hizmette öncü rolü üstlenmiş olan Harun Yahya külliyatı, Allah'ın izniyle, 21. yüzyılda dünya insanlarını Kuran'da tarif edilen huzur ve barışa, doğruluk ve adalete, güzellik ve mutluluğa taşımaya bir vesile olacaktır.

Bu kitapta kullanılan ayetler, Ali Bulaç'ın hazırladığı
"Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Anlamı" isimli mealden alınmıştır.

ARAŞTIRMA
YAYINCILIK

Prof. Kazım İsmail Gürkan Cad. Hamam Sk.

No. 2 K. 6 Cağaloğlu / İSTANBUL

Tel: 0 212 511 72 30

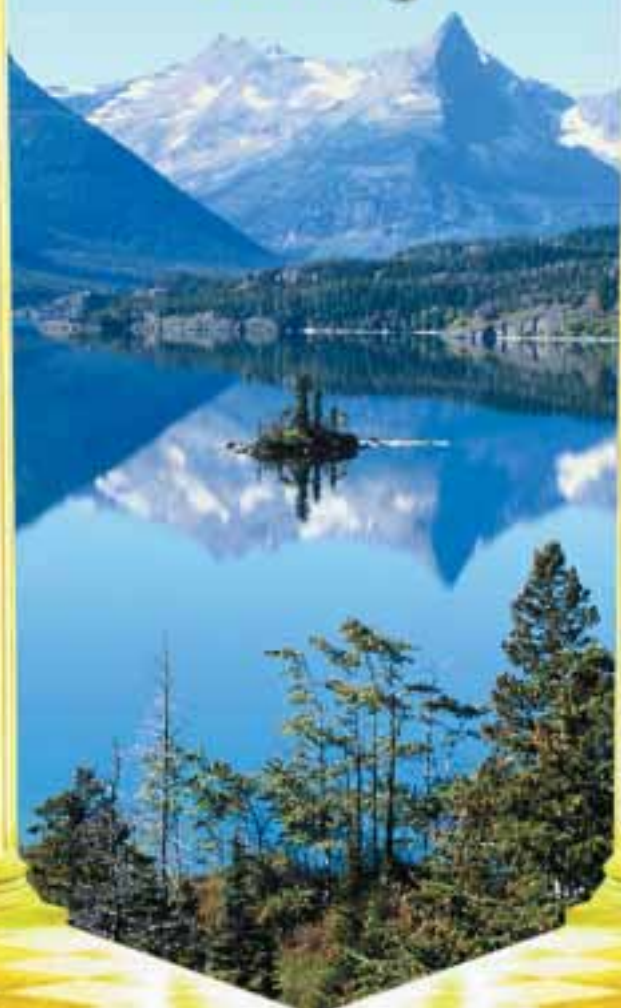
Baskı: Nesil Matbaacılık

www.harunyahya.org - www.harunyahya.net

İçindekiler

GİRİŞ	8
ALLAH ADALETİ EMREDER	14
RESULLER ADALETİ GETİRMİŞTİR	30
KURAN'DA KİTAP EHLİ	50
GERÇEK ADALETİN YAŞANDIĞI TOPLUMLARDAKİ HUZUR	62
SONUÇ	78

GİRİŞ

Sizin Őu satırları okuduĐunuz sırada dűnyanın dűrt bir yanında savaŐlar devam ediyor, insanlar űlűyor, sakat kalıyor, evinden, yurdundan çıkmak zorunda bırakılıyor. YaĐmur, kar altında yűzlerce kilometreyi yűrűyerek kateden műlteciler alılıkla, susuzlukla ve salgın hastalıklarla műcadele ediyor, fakat bu zulmű yapan kiŐiler vicdan rahatlıĐı içinde hayatlarına devam edebiliyor, yemek yiyor ve sıcak yataklarında huzurlu bir Őekilde uyuyabiliyorlar. Őu an dűnya űlkelerine baktıĐımızda, adaletin, maddi gűcű elinde bulunduran azınlıklar tarafından, eĐer canları isterse uygulattırdıkları bir prosedűr haline gelmiŐ olduĐunu gűrűyoruz. EĐer "insafa gelirlerse" ihtiyaç içinde olan bu insanlara yardım eli uzatıyor, yine "insafa gelirlerse" adaletli davranıyorlar. Dűnyanın dűrt bir yanında insanlar haksız kazançlar elde ederek, fakirlerin hakkını yiyerek refah içinde yaŐıyorlar. Susuz insanlar cezalandırılırken gerçek suçlular itibar ve iltifat gűrűyor.

Kısacası dűnyada adaletsizlik hűkűm sűrűyor.

Peki neden? İnsanlar adaletin gerekliliğine inanmıyorlar mı?

Aslında adalet dendiĐinde herkes temelde aynı kavramları anlar ve bu kavramlar çoĐu insan tarafından kabul gűrűr. Bu, hiŐbir farklılık gűzetmeden tűm insanları kapsayan, insanlar arasındaki dil, din, ırk gibi tűm ayrımlara raĐmen, imkanları hakka uygun bir biçimde paylaŐtıran, gűlűlerin deĐil haklıların űstűn olduĐu bir dűnya oluŐturmayı hedefleyen bir adalettir.

İnsanları adaletten uzaklaştıran etken ise, prensipte kabul ettikleri bu adaleti, kendi çıkarları ile çatıştığında

reddetmeleridir. Örneğin rüşvetin kötü bir yol olduğunu, rüşvet yiyerek adaletsizlik yapmanın ahlaksızlık olduğunu sözde herkes kabul eder. Ama kendilerince cazip bir rüşvet teklifi ile yüzyüze gelen bazı insanlar, birtakım "gerekçeler" uydurarak, sözde kabul ettikleri bu kıstasları hiç düşünmeden çiğnerler.

Aynı şekilde, mahkemelerde şahitlik yapan insanların mutlaka doğru konuşmaları, gerçeği anlatmaları gerektiğini de herkes bilir ve kabul eder. Oysa bir mahkemede şahit olarak ifade veren bazı insanlar, kendilerinin veya yakınlarının çıkarları söz konusu olunca hemen tavır değiştirir ve kolaylıkla yalan söylerler. Adaleti prensipte kabul etmekte, ama kendi çıkarlarıyla çatıştığı anda tereddütsüz olarak çiğnemektedirler. Kamuya açık malların eşit paylaşılması gerektiğini de yine herkes prensipte kabul eder. Ancak bir "yardım kampanyası" olduğunda, dağıtılan mallardan daha fazla, hem de hakkından fazla alabilmek için pek çok insan birbirini ezer. Yine, çıkarlar adalete karşı üstün gelmiştir.

Bu şekilde pek çok örnek verebiliriz. Sonuçta karşılaştığımız gerçek aynıdır: İnsanlar adaletin gerekliliğine inansalar dahi, kendi çıkarları söz konusu olduğunda adaleti çiğnemektedir. Bu şekilde düşünen insanlar büyük bir çoğunluğu oluşturdukları için de, adalet hayali bir kavram olmaya devam etmektedir.

Adaletin yeryüzünde gerçekten uygulanabilmesi içinse, insanlara, adalet uğruna kendi çıkarlarını bir kenara bıraktıracabilecek bir ahlaka ihtiyaç vardır.

Bu ahlak, Allah'ın bizlere öğrettiği ve emrettiği Kuran ahlakıdır. Çünkü Kuran ahlakı insanlar arasında hiçbir ayırım gözetmeden, sadece haktan ve doğrulardan yana, katıksız bir adaleti emretmektedir. Allah Nisa

*Ey iman edenler, kendiniz,
anne-babanız ve yakınlarınız
aleyhine bile olsa, Allah için
şahidler olarak adaleti ayakta
tutun. (Onlar) ister zengin
olsun, ister fakir olsun; çünkü
Allah onlara daha yakındır.
Öyleyse adaletten dönüp he-
va(tutkuları)nıza uymayın.*

*Eğer dilinizi eğip
büker (sözü geveler) ya da yüz
çevirirseniz, Şüphesiz Allah,
yaptıklarınızdan haberi olandır.*

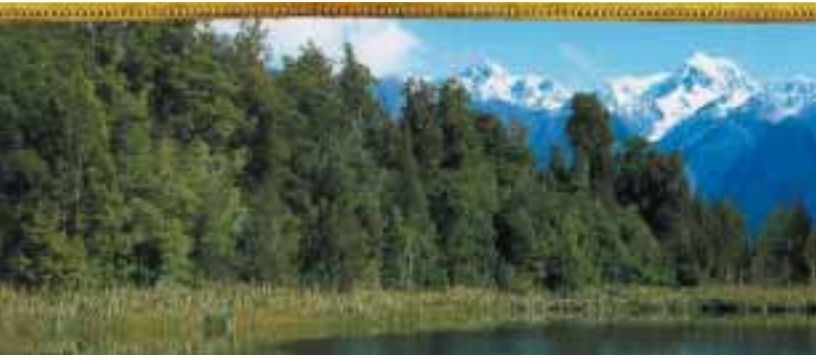
(Nisa Suresi, 135)

Suresi'nde inananlara, kendi aleyhlerinde de olsa adaletli davranmalarını şöyle emreder:

Ey iman edenler, kendiniz, anne-babanız ve yakınlarınız aleyhine bile olsa, Allah için şahidler olarak adaleti ayakta tutun. (Onlar) ister zengin olsun, ister fakir olsun; çünkü Allah onlara daha yakındır. Öyleyse adaletten dönüp heva (tutkuları)nıza uymayın. Eğer dilinizi eğip büker (sözler) ya da yüz çevirirseniz, Şüphesiz Allah, yaptıklarınızdan haberi olandır. (Nisa Suresi, 135)

Ayette de bildirildiği gibi insanlar arasında hiçbir ayırım gözetmeden, sadece Allah rızası gözetilerek, Allah'tan korkarak sağlanan adalet gerçek adalettir. Böyle bir adalet hedeflendiğinde, ne şahsi bir menfaat, ne dostluk, ne düşmanlık, ne de kişinin hayata bakış açısı, dili, ırkı, teninin rengi kararlarında etki etmeyecek, sadece ve sadece haktan yana karar verilecektir. Kuran ahlakının gerçek anlamda yaşandığı toplumlarda gerçek adaletin, gerçek huzurun ve güvenin yaşanacağı mutlaklıktır. Çünkü ancak Allah'tan korkan, hesap gününde tüm yapıp ettikleriyle hesaba çekileceğini bilen bir insan gerçek adaleti sağlayabilir.

Nitekim tarih bunun ispatıdır. Allah'ın **"Yarattıklarımızdan, hakka yöneltip-iletken ve onunla adaleti kılan (uygulayan) bir ümmet vardır."** (Araf Suresi,

181) şeklinde bildirdiği gibi, tarih boyunca adaletin hakim olduğu dönemler yaşanmıştır. Başta peygamberler ve sonra da onların yolunu izleyen pek çok adil yönetici yaşadıkları dönemlerde toplum içerisinde güven ve barış ortamı oluşturmuşlardır. Örneğin Müslüman Türk milleti, geçmiş yüzyıllarda gerçek adaletin nasıl sağlanabileceği konusunda tüm dünya ülkelerine örnek olmuştur. Gerek Selçuklu döneminde gerekse Osmanlı döneminde, çok farklı dinlere mensup, ayrı dilleri konuşan, farklı toplumlar aynı bayrağın altında, birarada huzur içinde yaşamış ve toplumsal adalet sağlanmıştır. Müslüman Türkler ayak bastıkları her yerde adaletli uygulamalarıyla tanınmışlar, hoşgörülü, barışçı ve merhametli tavırları nedeniyle fethedilen ülkelerin halkları tarafından dahi sevinçle karşılanmışlardır.

Elinizdeki bu kitabın amacı ise, Kuran'daki adaleti insanlara tarif etmektir. Ancak unutmayın ki, böylesine huzur ve güven dolu bir hayatı yaşamak için siz de birşeyler yapmalısınız. Eğer huzur dolu bir hayat yaşamak istiyor ve gelecek nesillerin de adaletli, güven dolu bir ortamda büyümelerini istiyorsanız, öncelikle sizin adaleti gözeterek insanlara örnek olmanız gerekir. Sizin de ayette bildirilen **"adaleti emreden ümmet"**ten olmak için önünüzde bir fırsat var. Unutmayın ki **"... Allah, adaletle hüküm yürütenleri sever."** (Maide Suresi, 42)

A scenic view of a river valley framed by two golden columns. The river flows through a lush green landscape with rolling hills in the background. The sky is clear and blue. The text "ALLAH ADALETİ EMREDER" is overlaid on the image in a bold, golden font with a black outline.

**ALLAH ADALETİ
EMREDER**

Gerçek adaleti Allah Kuran'da, insanlar arasında hiçbir ayırım yapmadan adaletle hükmetmek, insanların hakkını korumak, zulme asla rıza göstermemek, zalime karşı mazlumdun yana tavır almak, ihtiyaç içinde olanlara yardım eli uzatmak olarak emretmektedir. Bu adalet, bir karar vermek gerektiğinde her iki tarafın da hakkını korumayı, olayları çok yönlü değerlendirmeyi, ön yargısız düşünmeyi, tarafsızlığı, hakkaniyeti, dürüstlüğü, hoşgörüyü, merhameti ve şefkati gerektirir. Bunlardan birinin eksikliğinde, ya da birinin ağır basmasında gerçek adaleti uygulamak zorlaşır. Örneğin olayları itidalli değerlendiremeyen, heyecanına ve hislerine kapılan bir insan sağlıklı karar veremeyecek, bu duygularının etkisinde kalacaktır. Oysa adaletle hükmeden bir kişi tüm kişisel duygu ve düşüncelerini bir tarafa bırakmayı, kendisinden yardım talep eden iki tarafa da hakkaniyetli davranmayı, her şart ve durumda doğrulardan yana olmayı, dürüstlükten ve doğruluktan asla taviz vermemeyi Kuran ahlakı ölçüsünde kendine yol edinmelidir. Kişi, öyle bir ahlaka sahip olmalıdır ki, kendi çıkarlarından önce karşı tarafı düşünmeli, kendisine bir zarar gelecek olsa dahi, eğer hak karşı taraftan yanaysa, adil olabilmelidir.

"Ey iman edenler, adil şahidler olarak, Allah için, hakkı ayakta tutun. Bir topluluğa olan kininiz, sizi adaletten alıkoymasın. Adalet yapın. O, takvaya daha yakındır. Allah'tan korkup-sakinin. Şüphesiz Allah, yapmakta olduklarınızdan haberi olan dır." (Maide Suresi, 8) ayetinde de bildirildiği gibi, Allah insanın tüm yaptıklarını bilmektedir. Allah'tan korkup

sakınan ve ahiret gününde hesaba çekileceğini bilen bir kişi Allah'ın hoşnutluğunu kazanmak için adaletle hükmeder. Bilir ki, Allah tüm yapıp ettikleriyle, söylediği her sözle ve aklından geçen her düşünceyle onu ahiret gününde sorguya çekecek ve bunlarla eksiksiz bir şekilde karşılık görecek...

İşte bu nedenle de, insanın Allah'ın rızasını kazanması, sonsuz cehennem azabından kurtulması ve Allah'ın sonsuz nimetlerine kavuşabilmesi için yapması gereken şey, Kuran ahlakını eksiksiz bir şekilde yaşamaktır. Bunun için her insanın, bu ahlaka ulaşmak için bireysel olarak çaba sarf etmesi, tüm bencil isteklerini ve kişisel menfaatlerini bir yana bırakıp, adaleti, merhameti, hoşgörüyü, şefkati ve barışı kendine yol edinmesi gerekir. Allah Kuran'da gerçek adaleti ayrıntılı olarak tarif etmekte, her türlü anlaşmazlığın adaleti ayakta tutmakla çözüleceğini bildirmektedir. Adil yöneticilerden ve adil insanlardan oluşan bir toplumda her türlü anlaşmazlığın kolaylıkla çözüleceği açıktır. Kuran'da adaletin eksiksiz olarak tarifi yapılmış, iman edenlere karşılaştıkları olaylar karşısındaki tutumları ve adaletin nasıl uygulanacağı bildirilmiştir. Bu iman edenler için çok büyük bir kolaylık ve Allah'tan bir rahmettir. Bu nedenle de iman edenler hem Allah'ın hoşnutluğunu kazanmak, hem de huzurlu, güvenli ve barış içinde bir hayat yaşayabilmek için insanlar arasında eksiksiz bir şekilde adaleti uygulamakla sorumludur.

**Adalet, dil, ırk, etnik köken
gözetilmeden, tüm insanlar
arasında eşit olarak uygulanmalıdır**

Dünya üzerinde gelişen olayları incelediğimizde adaletin yer, zaman ve kişilere göre farklı şekilde uygulanabildiğine şahit oluruz. Örneğin bazı toplumlarda kişilerin tenlerinin rengi adaleti uygulayan kişilerin kararına etki eder. Beyaz ten rengi olan bir kişiyle siyah ten rengi olan kişiye aynı durumlarda, aynı kararlar hükmedilmez. Bazı toplumlarda ırk çok büyük bir önem taşımaktadır. Geçtiğimiz yüzyılda Hitler'in Ari ırkı diğer ırklardan üstün görüp, milyonlarca insanı sırf ırkları nedeniyle yok etmek istemesi bunun bir örneğidir.

Günümüzde de ırkları, tenlerinin rengi nedeniyle zalimce ve adaletsiz muamelelerle karşılaşan insanlar vardır. ABD'de ve Güney Afrika'da yıllarca siyah ırka ikinci sınıf insan muamelesi yapılmış, çok sayıda Asya ve Afrika ülkesinde sırf ırk farklılıkları yüzünden çok şiddetli tartışmalar yaşanmıştır.

Oysa Kuran ahlakında farklı halkların ve kabilelerin yaratılmasının hikmetlerinden biri, insanların "birbirleriyle tanışmaları" olarak bildirilir. Hepsi de Allah'ın kulu olan farklı milletler veya kabileler, birbirleriyle tanışmalı, yani birbirlerinin farklı kültürlerini, dillerini, örflerini, yeteneklerini öğrenmelidir. Farklı ırk ve milletlerin bulunmasının bir amacı, çatışma ve savaş değil, kültürel bir zenginliktir. Bu çeşitlilik Allah'ın yaratışındaki bir güzelliştir. Bir insanın daha uzun boylu, birinin kısa boylu olması, bir kişinin teninin beyaz diğerinin sarı renk olması bu kişiye herhangi bir üstünlük getirmediği gibi, bir eksiklik olarak da nitelendirilemez. Bunların her biri

Hepsi de Allah'ın kulu olan farklı milletler veya kabileler, birbirleriyle tanışmalı, yani birbirlerinin farklı kültürlerini, dillerini, örflerini, yeteneklerini öğrenmelidir. Farklı ırk ve milletlerin bulunmasının bir amacı, çatışma ve savaş değil, kültürel bir zenginliktir.

Allah'ın takdir etmesiyle ve çok büyük hikmetlerle yaratılmıştır. Ancak bu farklılıkların Allah katında hiçbir önemi yoktur. İman eden bir insan tek üstünlüğün takva ile, yani Allah korkusu ve Allah'a imandaki üstünlükle olduğunu çok iyi bilir. Allah, Hucurat Suresi'nde bu gerçeği şu şekilde bildirir:

Ey insanlar, gerçekten, biz sizi bir erkek ve bir dişiden yarattık ve birbirinizle tanışmanız için sizi halklar ve kabileler (şeklinde) kıldık. Şüphesiz, Allah katında sizin en üstün (kerim) olanınız, (ırk ya da soyca değil) takvaca en ileride olanınızdır. Şüphesiz Allah, bilendir, haber alanıdır. (Hucurat Suresi, 13)

Ayette de bildirildiği gibi Allah'ın tavsiye ettiği adalet anlayışı hiçbir ayırım yapmadan her insana eşit, hoşgörülü ve barış içinde bir tavrı gerektirir.

Peygamberimiz Hz. Muhammed de yaşadığı dönem boyunca farklı ırktan halklara karşı büyük bir adaletle davranmıştır. İnsanların ırkları nedeniyle farklı muamele görmesini her zaman şiddetle eleştirmiş, böyle bir ahlaki "cahiliye ahlakı" olarak tanımlamıştır.

Peygamberimiz (sav), kavmine, cahiliye toplumunda insanların sadece renkleri ya da ırkları farklı olduğu için birbirlerine karşı düşmanca duygular besleyebildiklerini hatırlatmış ve Müslümanları Kuran'da çirkin gösterilen bu davranıştan sakınmaya davet etmiştir. Bundan 1400 yıl önce Peygamberimiz Hz. Muhammed aracılığıyla insanlara bir rahmet olarak gönderilen Kuran'da, tüm bu ilkel mantıklar ortadan kaldırılmış, tüm insanların, rengi, ırkı, dili ne olursa olsun eşit olduğu bildirilmiştir. Peygamberimiz (sav) cahiliye inancında var olan, insanları ırka ve renge göre değerlendirme anlayışının basitliği üzerinde durmuş ve Veda Hutbesinde Arap kavmine hitaben şöyle söylemiştir:

*"Soylarla övünülmez. Araplar, Arap olduklarından Acemlerden; Acemler de, Acem olduklarından Araplardan üstün sayılamazlar. Çünkü Allah katında en yüce olanınız, ona karşı gelmekten en fazla kaçınanınız (en takvalınız)dır."*¹

Peygamberimiz (sav) bu sözleriyle insanlara bir kez daha Hucurat Suresi, 13. ayette bildirilen, insanlar arasındaki üstünlüğün sadece takvaya göre olabileceği gerçeğini hatırlatmıştır. İslam, Peygamberimiz (sav)'in de bildirdiği gibi bu ilkel bakış açılarını tamamen ortadan kaldırmaktadır. İslam ahlakının yaşandığı bir ortamda, bir insan ne Yahudi, ne zenci, ne de kızilderili olduğu için suçlanamaz, farklı bir muameleye maruz kalmaz, mağdur edilemez. Bu, Allah'ın takdiridir ve Allah her insanı

en güzel şekliyle yaratmış, en güzel sureti vermiştir. İnsanlara düşen her zaman ve herkese karşı adil, saygılı, hoşgörülü, merhametli, barışçıl ve sevgi dolu olmaktadır.

Bunun yanı sıra kişinin fakir ya da zengin olması da müminin adaletle hükmetmesini engellemez, kararlarını etkilemez. Bir insanın sadece maddi güç sahibi olduğu için diğer insanlara haksızlık yapması, zulmetmesi ve bundan da hiçbir karşılık görmeden kurtulması çok büyük bir haksızlıktır. Oysa günümüzde dünya devletlerine baktığımızda, zenginleri kollayan, fakirlere ise ikinci sınıf insan muamelesi yapan bir anlayışın hakim olduğu görülmektedir. Buna göre zenginler adaletten daha fazla faydalanmakta, fakirlerden üstün tutulmayı kendilerinde bir hak gibi görmektedirler. Dahası, adalet mekanizmalarını kendi menfaatleri için yönlendirmeye çalışmaktadırlar. Bu anlayış dinin yaşanmadığı toplumlarda çok büyük adaletsizliklere neden olmakta, insanların bir bölümü çok büyük bir sefaletle mücadele ederken, diğerleri zenginliklerinin verdiği ayrıcalığı kullanmaktadır.

Ancak tüm bu olumsuzluklara rağmen adaletin hakim olması, insanlar arasında toplumsal barışın sağlandığı bir hayatın hakim kılınması mümkündür. Bu, Kuran ahlakının hakim kılınmasıyla ve insanların Kuran ahlakından taviz vermemeleriyle olabilir. Çünkü Allah bir ayette şu şekilde emreder:

... Allah için şahidler olarak adaleti ayakta tutun. (Onlar) ister zengin olsun, ister fakir olsun; çünkü Allah onlara daha yakındır. Öyleyse adaletten dönüp heva (tutkuları)nıza uymayın...
(Nisa Suresi, 135)

Allah'ın bu emri uyarınca Allah'tan korkan mümin, karşısındaki kişi fakir de olsa zengin de olsa, her ne şart

olursa olsun, mutlaka adaletle hükmeder, o kişinin maddi durumu nedeniyle farklı bir tutum içine girmez. Çünkü zenginlik ya da fakirliğin Allah'ın insanları denemek için yarattığı geçici dünya şartları olduğunu bilir. İnsan öldüğü zaman dünyadaki malının ve mülkünün hiçbir değeri kalmayacak, sadece takvasıyla karşılık bulacaktır. Allah'ın hoşnut olacağını bildirdiği tavır ise hakkaniyettir, adalettir, dürüstlük ve doğruluktur. Bu güzel ahlakın karşılığı ise sonsuz ahiret mükafatlarıdır.

Allah yetimler konusunda

kesin bir adaleti emretmiştir

Kuran'da adaletin ayakta tutulması konusunda verilen örneklerden biri de yetimlerin malları konusundadır. Ayetlerde yetimlerin mallarını, onlar bu malları kontrol edebilecek yaşa gelene kadar, en adil şekilde kullanmak emredilmiştir. Enam Suresi'nde şu şekilde buyrulur:

"Yetimin malına, o erginlik çağına erişinceye kadar -o en güzel (şeklin) dışında- yaklaşmayın. Ölçüyü ve tartıyı doğru olarak yapın...(En'am Suresi, 152)

Allah başka ayetlerinde de, yetimler erginlik çağına ulaşmadan onların mallarını çarçabuk tüketmeye çalışmamayı hatırlatmakta, insanları tamamen adil bir tutumla hareket etmeye çağırılmaktadır. Bu konudaki ayetlerden bazıları şöyledir:

Yetimlere mallarını verin ve murdar olanla temiz olanı değiştirmeyin. Onların mallarını mallarınıza katarak yemeyin. Çünkü bu, büyük bir suçtur. (Nisa Suresi, 2)

Yetimleri, nikaha erişecekleri çağa kadar deneyin; şayet kendilerinde bir (rüşd) olgunlaşma

gördünüz mü, hemen onlara mallarını verin. Büyüyecekler diye israf ile çarçabuk yemeyin. Zengin olan iffetli olmaya çalışsın, yoksul olan da artık maruf (ihtiyaca ve örfe uygun) bir şekilde yesin. Mallarını kendilerine verdiğiniz zaman, onlara karşı şahid bulundurun. Hesap görücü olarak Allah yeter. (Nisa Suresi, 6)

Erginlik çağına erişinceye kadar, -o da en güzel bir tarz olması- dışında yetimin malına yaklaşmayın. Ahde vefa gösterin. Çünkü ahid bir sorumluluktur. (İsra Suresi, 34)

Ayetlerde bildirilen ahlakın aksi yönünde hareket ederek yetimlerin mallarını zulümlle tüketenler ve adaletsizce harcayanlar sonsuz azapla uyarılmışlardır. Allah **"Gerçekten, yetimlerin mallarını zulmederek yiyenler, karınlarına ancak ateş doldurmuş olurlar. Onlar, çılgın bir ateşe gireceklerdir."** (Nisa Suresi, 10) ayeti ile insanları adaletsiz davranmaktan menetmiştir. Bu örnekte de görüldüğü gibi Kuran'da tarif edilen adalet insanın tüm hayatını kapsayan bir adalettir. İnsanın adaleti uygulama konusunda gösterdiği titizlik ise, o kişinin ebedi hayatında cennet veya cehenneme gitmesine etki etmektedir.

Verilecek karar kendi yakınları ile ilgili olsa dahi, mümin adaletle hükmetmekle sorumludur

Adaletin tarifi yapıldığı zaman belki içinizden adaletli davranmanın çok kolay olduğunu, tüm kararlarınızda her zaman adil davrandığınızı geçirmiş olabilirsiniz. Ancak vereceğiniz adil bir kararın neticesinde bir yakınınız, anneniz, babanız ya da bir akrabanız fiziki ya da manevi

bir sıkıntıya girecek olsa, acaba bu kararı kolaylıkla verebilir misiniz? Sevdiğiniz, fakat doğru yoldan sapmış bir kişi hakkında karar verirken de tarafsız, dürüst ve hakkaniyetli olabilir misiniz?

Bu soru karşısında çoğu insan duraklar. Gerçekten de böyle bir durumda adil olmak pek çok kişiye zor gelebilir. Sevdiği bir kişiye, başka birine olduğundan daha toleranslı davranabilir, bir an olsun bazı gerçekleri görmezden gelebilir. Ancak asıl önemli olan insanın her şart ve durumda adaletten hiçbir şekilde taviz vermemesi, Allah'ın **"Ey iman edenler, kendiniz, anne-babanız ve yakınlarınız aleyhine bile olsa, Allah için şahidler olarak adaleti ayakta tutun..."** (Nisa Suresi, 135) ayetine titizlikle uymasıştır. İnsanlarda güven duygusu oluşturacak olan da karşısındaki kişinin her şart altında doğrulardan yana tavır alacağını bilmektir. Sadece kan veya dostluk bağı olduğu için yakınların korunup-gözetilmesinin, adalet bekleyen kişilerde huzursuzluk oluşturacağı ve güvensiz bir ortam meydana getireceği kesindir. Özellikle de yönetici konumundaki kişilerden bu yönde bir tavır görmek toplumda çok büyük bir tahribat meydana getirir.

Ancak Kuran'ın hükümlerine göre hareket eden bir kişi Allah'ın **"... Söylediğiniz zaman -yakınınız dahi olsa- adil olun. Allah'ın ahdine vefa gösterin. İşte bunlarla size tavsiye (emr) etti; umulur ki öğüt alıp-düşünürsünüz."** (Enam Suresi, 152) şeklinde bildirdiği tavsiyelerine uyar. Bu tavır onun Allah'a olan güçlü imanının ve güzel ahlakının bir göstergesidir.

Kuran'da bu konuda Hz. Musa'nın hayatından bir örnek haber verilmektedir. Kasas Suresi'nde şu şekilde bildirilir:

(Musa) Halkının haberi olmadığı bir zamanda şehre girdi, orda kavga etmekte olan iki adam buldu; bu kendi taraftarlarından, şu da düşmanlarından. Derken taraftarlarından olan, düşmanlarından olana karşı ondan yardım istedi. Bunun üzerine ona bir yumruk attı ve işini bitiriverdi. (Sonra da:) "Bu şeytanın işindedir; o, gerçekten açıkca saptırıcı bir düşmandır" dedi. (Kasas Suresi, 15)

Bu olayda Hz. Musa kendi taraftarlarından birisinin kavgasına şahit olur. Kimin haklı kimin haksız olduğuna bakmadan, kendi yakınlarından olan bu kişinin yanında yer alır ve onunla birlikte diğer kişiye karşı çıkar. Bu tartışma esnasında karşı taraftaki kişiye yumruk atar ve onu istemeden öldürür. Ancak daha sonra çok büyük bir hata yaptığının farkına varır. Bu, iman eden bir kişinin adalet anlayışını tarif etmesi bakımından çok önemli bir örnektir. Çünkü kimin haklı kimin haksız olduğunu araştırmadan, sadece kendi yakını, akrabası ya da bir dostu olduğu için bir kişiyi desteklemek Allah'ın beğenmediği bir ahlaktır. Hz. Musa da bu hatasını hemen anlamış, yaptığı hareketi "şeytanın işi" olarak nitelendirmiştir.

Hz. Musa'nın "şeytanın işi" olarak tarif ettiği "hizipçilik duygusu", tarih boyunca dökülen kanların en büyük sorumlusudur. İnsanların adalet ve hakka göre değil, her ne surette olursa olsun kendi ailesini, aşiretini, kavmini, yandaşlarını veya ırkını haklı çıkarmaya yönelik saplantıları, sayısız çatışma ve savaşın çıkış noktası olmuştur.

Bu kışkırtmaya karşı müminin göstermesi gereken tavır da yine Musa kıssasında yer alır. Hz. Musa, Şeytan'ın insana vermeye çalıştığı bu kötü duygunun bir zu-

lüm olduğunu vicdanıyla hemen anlamış, şeytanın kıskırtmasıyla işlediği hatadan dolayı tevbe edip, Allah'a sığınmıştır. Kissanın devamında Hz. Musa'nın bu örnek ve vicdanlı tavrı şöyle anlatılır:

Dedi ki: "Rabbim, gerçekten, ben kendi nefsim zulttim, artık beni bağışla." Böylece (Allah) onu bağışladı. Şüphesiz O, bağışlayandır, esirgeyendir. Dedi ki: "Rabbim, bana verdiğin nimetler adına, artık suçlu günahkarlara destekçi olmayacağım." (Kasas Suresi, 16-17)

Bir topluluğa karşı duyulan kin müminleri adaletten alıkoymaz

Bir insanın adil karar vermesini, sağduyulu düşünmesini ve akılcı davranmasını engelleyebilecek etkenlerden biri karşısındaki kişiye ya da topluluğa olan kızgınlığı, kinidir. Aslında bu, günümüz cahiliye toplumlarında oldukça yaygın bir bakış açısıdır. İnsanlar düşmanca duygular besledikleri kişilere karşı her türlü adaletsizliği, ahlaksızlığı kolaylıkla yapabilirler. Bu kişinin üzerine işlemediği suçları atar, masum olduğunu bilseler dahi bu kişi aleyhinde şahitlik yapabilirler. İnsanlar sadece bu düşmanca tutumlardan dolayı suçsuz yere çok büyük mağduriyetler yaşayabilirler. Bazı kişiler doğruyu bilmelerine rağmen kendilerine düşman gördükleri kişilerin lehinde şahitlik yapmaz, ellerinde bu kişinin suçsuzluğunu kanıtlayacak delil olsa bile ortaya çıkarmazlar. Hatta bu kişinin başına büyük bir bela gelmesi, haksızlıklarla karşılaşması ya da zulüm görmesi söz konusu kişilerde büyük bir sevinç uyandırır. En büyük tedirginlikleri ise adaletin üstün gelmesi ve bu kişinin suçsuzluğunun ortaya çıkmasıdır.

İşte bu nedenle de cahiliye toplumunda insanların

*"... Söylediğiniz zaman -
yakınınız dahi olsa- adil
olun. Allah'ın ahdine vefa
gösterin. İşte bunlarla
size tavsiye (emr)
etti; umulur ki öğüt alıp-
düşünürsünüz."
(Enam Suresi, 152)*

birbirlerine güvenmeleri çok zordur. Herkes bir an sonra karşısındaki kişiden kötülük göreceği endişesiyle yaşar. Birbirlerine karşı güvenlerini kaybetmelerinin sonucunda ise yardımlaşma, hoşgörü, şefkat, merhamet, kardeşlik gibi insani özelliklerini zamanla yitirir, birbirlerinden nefret eder hale gelirler.

Oysa iman eden bir kişinin bir topluluğa ya da kişiye karşı hissettiği duygular, onun aldığı kararlarda kesinlikle etki etmez. Karşısındaki kişi ne kadar kötü ahlaklı olursa olsun, ne kadar düşmanca bir tutum içinde olursa olsun, iman eden kişi bir karar vermesi gerektiğinde tüm bu duygularını bir kenara bırakıp, adaletle davranır, adaletle karar verir, adaleti tavsiye eder. O kişiye karşı hissettikleri aklının ve vicdanının önüne geçemez. Vicdanı ona her zaman Allah'ın emir ve tavsiyelerine uymayı, güzel ahlaktan asla taviz vermemeyi söylemektedir. Çünkü bu, Allah'ın iman edenlere Kuran'da bildirdiği bir emridir. Maide Suresi'nde şu şekilde bildirilir:

Ey iman edenler, adil şahidler olarak, Allah için, hakkı ayakta tutun. Bir topluluğa olan kininiz, sizi adaletten alıkoymasın. Adalet yapın. O, takvaya daha yakındır. Allah'tan korkup-sakinin. Şüphesiz Allah, yapmakta olduklarınızdan haberi olandır. (Maide Suresi, 8)

Ayette de bildirildiği gibi adil bir tavır sergilemek takvaya en yakın olandır. İman eden bir kişi, ancak adaletle davrandığı zaman Allah katında bir hoşnutluk kazanacağını bilir. Güzel ahlakına şahit olan her insan bu kişiye güvenir, yanında rahat eder, her türlü sorumluluğu ve görevi gönül rahatlığı ile kendisine verebilir. Böyle kişiler, düşmanları tarafından dahi saygı ile karşılanır. Hat-

ta onların bu tavrı, inkar eden birçok insana örnek olarak iman etmelerine vesile olabilir. Nitekim bu konuda bizim için en güzel örnek Hz. Muhammed (sav)'dir. Peygamberimiz (sav)'in, hiçbir ayırım yapmadan, hoşgörü ve merhameti herkese göstermiş olması, o dönemde yaşayan Hıristiyan, Yahudi, dinsiz, müşrik her kesimden insanın kalbinin İslam'a ısınmasına vesile olmuştur.

Günümüzde yaşayan müminler için de kuşkusuz en güzel örnek Peygamberimiz (sav)'in Kuran'da da bildirilen uygulamalarıdır. İçinde yaşadığımız toplum içerisinde, aynı Asr-ı Saadet döneminde olduğu gibi, Hıristiyan, Yahudi, Budist, Hindu, ateist, dinsiz, müşrik, putperest gibi çok farklı inançlara sahip insan toplulukları bulunmaktadır. Bir Müslüman, karşısındaki insanın inancı ne olursa olsun hoşgörülü olmakla, affetmekle, adil ve insancıl davranmakla yükümlüdür. Çünkü her insanın ileride iman etme, Müslüman olma, Allah'a teslim olma ihtimali vardır. İman eden bir kişinin bu gerçeği aklından hiç çıkarmaması gerekir. İman edenlere yükletilen sorumluluk Allah'ın dinine güzellikle, barışla ve hoşgörüyü davet etmektir. Bu doğruları uygulayıp uygulamama, iman edip etmeme kararı karşı tarafa aittir. Bir kişiyi iman etmeye zorlamak, bazı şeyleri zorla kabul ettirmeye çalışmak Kuran ahlakına aykırı bir tavidir. Allah bunu Kuran'da şöyle bildirmiştir;

"Dinde zorlama (ve baskı) yoktur. şüphesiz, doğruluk (rüşd) sapıklıktan apaçık ayrılmıştır. Artık kim tağutu tanımayıp Allah'a inanırsa, o, sapasağlam bir kulpa yapışmıştır; bunun kopması yoktur. Allah, işitendir, bilendir." (Bakara Suresi, 256)

**RESULLER
ADALETİ
GETİRMİŞTİR**

Kitabın ilk bölümünde tarif ettiğimiz adaletin hakim olduğu ortam, insanların büyük bir bölümüne göre sadece kitaplarda tarifi yapılan, insanların hayallerini süsleyen bir ütopyadır. Bu düşünceye göre gerçek adaletin hakim olduğu bir toplumun var olması asla mümkün değildir. Oysa insanlık tarihi boyunca Kuran'daki adaletin hüküm sürdüğü, insanlar arasında gerçek huzur, hoşgörü ve güvenin yaşandığı dönemler olmuştur.

Allah'ın insanlara uyarıcı olarak gönderdiği elçilerinin yaşadığı toplumlarda çok büyük bir hoşgörü, barış ve adalet hüküm sürmüştür. Allah'ın **"Her ümmetin bir resulü vardır. Onlara resulleri geldiği zaman, aralarında adaletle hüküm verilir ve onlar zulme uğratılmazlar."** (Yunus Suresi, 47) şeklinde bildirdiği gibi bu dönemlerde hiç kimseye zulmedilmemiş, insanlar arasında adalet hakim olmuştur.

Allah tüm elçilerine insanlar arasında adaletle hükmetmelerini emretmiştir. Hz. İsa'ya, Hz. Musa'ya, Hz. Davud'a indirilen kitaplarda, aynı Hz. Muhammed (sav)'e indirilen Kuran'da olduğu gibi, insanlar güzel ahlaka, hoşgörüye, barışa ve güvene davet edilmişlerdir. Allah **"Andolsun, Biz elçilerimizi apaçık belgelerle gönderdik ve insanlar adaleti ayakta tutsunlar diye, onlarla birlikte kitabı ve mizanı indirdik."** (Hadid Suresi, 25) ayetiyle elçilerin gönderiliş sebeplerinden birinin "adaleti ayakta tutmak" olduğunu bildirmektedir.

Kuran'da insanlar arasında adaletle hüküm vermeyle örnek gösterilen peygamberlerden biri Hz. Davud'dur. Hz. Davud'a aralarında anlaşmazlık olan iki

davacı gelmiş ve ondan aralarında hak ile hükmetmesini istemişlerdir:

Sana o davacıların haberi geldi mi? Hani mihra-ba (Davud'un bulunduğu yere girmek için) yüksek duvardan tırmanmışlardı. Davud'a girdiklerinde, o, onlardan ürkmüştü; dediler ki: "Korkma, iki davacıyız, birimiz diğerimize haksızlıkta bulundu. Şimdi sen aramızda hak ile hükmet, kararında zulme sapma ve bizi doğru yolun ortasına yöneltip-ilet. Bu benim kardeşimdir, doksan dokuz koyunu vardır, benimse bir tek koyunum var. Buna rağmen "Onu da benim payıma (koyunlarıma) kat" dedi ve bana, konuşmada üstün geldi." (Sad Suresi, 21-23)

Ayette de bildirildiği gibi iki davacı Allah'ın elçisinden aralarında hükmederken zulme sapmamasını ve onları doğru olan yola iletmesini istemişlerdir. Onun adaletle karar vereceğine güvenmiş ve kararına teslim olmuşlardır. Hz. Davud'un cevabı şu şekildedir:

(Davud) Dedi ki: "Andolsun senin koyununu, kendi koyunlarına (katmak) istemekle sana zulmetmiştir. Doğrusu, (emek ve mali güçlerini) birleştirip katan (ortak)lardan çoğu, birbirlerine karşı tecavüz ederler; ancak iman edip salih amellerde bulunanlar başka. Onlar da ne kadar azdır."...(Sad Suresi, 24)

Hz. Davud'un bu kararı iman edenler için çok güzel bir örnek teşkil etmektedir. Çünkü güçlü olandan değil, haktan ve doğrudan yana olmuş, adaletle hüküm vermiştir. Allah aynı surenin 25. ayetinde Hz. Davud'un güzel ahlakını **"Şüphesiz onun Bizim katımızda gerçekten bir yakınlığı ve varılacak güzel bir yeri vardır"** şek-

linde övmüş, güzel bir yer ile müjdelemiştir. 26. ayette ise Allah Hz. Davud'a, **"Biz seni yeryüzünde bir halife kıldık. Öyleyse insanlar arasında hak ile hükmet, istek ve tutkulara (hevaya) uyma; sonra seni Allah'ın yolundan saptırır. Şüphesiz Allah'ın yolundan saparlara, hesap gününü unutmalarından dolayı şiddetli bir azab vardır"** şeklinde adaletin önemini hatırlatmaktadır.

Medyen toplumuna gönderilen Hz. Şuayb'ın kavmi de ticaret hayatında adaletsiz davranan bir kavimdi. Ölçü ve tartıyı tam tutmuyor, eşyaların değerini eksiltiyor, insanları aldatıyorlardı. Hz. Şuayb, kavmini bu adaletsiz tutumları nedeniyle uyarmış, onları adalete davet etmiştir. Ayetlerde şu şekilde bildirilir:

Medyen (toplumuna da) kardeşleri Şuayb'ı (gönderdik. Şuayb onlara:) Dedi ki: "Ey kavmim, Allah'a kulluk edin, sizin O'ndan başka ilahınız yoktur. Size Rabbinizden apaçık bir belge (mucize) gelmiştir. Ölçüyü ve tartıyı tam tutun, insanların (hakları olan mallarını) eşyasını değerinden düşürüp-eksiltmeyin ve düzene (ıslaha) konulmasından sonra yeryüzünde bozgunculuk (fesad) çıkarmayın. Bu sizin için daha hayırlıdır, eğer inanıyorsanız." (Araf Suresi, 85)

Bir başka ayette ise Hz. Şuayb kavmine Allah rızası için yapılan helal kazancın onlar için daha hayırlı olduğunu hatırlatmış, adaleti gözetmelerini söylemiştir:

"Ey kavmim, ölçüyü ve tartıyı -adaleti gözeterek- tam tutun ve insanların eşyasını değerden düşürüp- eksiltmeyin ve yeryüzünde bozguncular olarak karışıklık çıkarmayın. Eğer müminseniz, Allah'ın bıraktığı (helal işlerden olan ka-

zanç) sizin için daha hayırlıdır. Ben, sizin üzerinizde bir gözetleyici değilim." (Hud Suresi, 85-86)

Kuran'da Hz. Musa'nın, Hz. İsa'nın, Hz. Yusuf'un ve diğer peygamberlerin adil tutumları ile ilgili pek çok örnek verilmiş, onların gönderildikleri kavimleri güzel ahlaka davetleri ayrıntılı olarak bildirilmiştir.

Peygamberimiz Hz. Muhammed de tüm hayatı boyunca, Kuran'da bildirilen **"Allah için şahidler olarak adaleti ayakta tutun..."** (Nisa Suresi, 135) emri uyarınca gönderildiği kavminde adaleti eksiksizce uygulamıştır. Onun adaleti uygulama konusundaki olağanüstü titizliği ve güzel ahlakı insanların ona olan güvenlerinin kat kat artmasına ve Allah'ın dinine bağlanmalarına vesile olmuştur. Hatta Kuran'ın indirildiği ilk yıllarda birçok önde gelen inkarcı, Peygamberimiz (sav)'in güzel ahlakı ve adil kararları karşısında ona tüm kalpleriyle teslim olarak İslam'a girmişlerdir.

Peygamberimiz (sav)'in hayatında bu yönde pek çok olay yaşanmış, bu olayların büyük bir bölümü de gerek Peygamberimiz (sav)'in hadislerinde, gerekse İslam tarihinde yer alarak bize ulaşmıştır. Peygamberimiz (sav) bu adil, hoşgörülü, merhametli, şefkatli tavrı ile her dönem-

de kendisini izleyen Müslümanlar için çok güzel bir örnektir. Onun her tavrında, her sözünde, her uygulamasında iman edenler için hikmetler bulunmaktadır. Allah Peygamber Efendimizin üstün ahlakını ve Müslümanlara olan düşkünlüğünü bir ayetinde şöyle bildirmiştir:

Andolsun size, içinizden sıkıntıya düşmeniz O'nun gücüne giden, size pek düşkün, mü'minlere şefkatli ve esirgeyici olan bir elçi gelmiştir. (Tevbe Suresi, 128)

H. Muhammed (sav)'in **Tüm İnsanlığa Örnek Hayatı**

Allah, insanlara bir uyarıcı ve korkutucu olarak gönderdiği elçilerine, önceki sayfalarda belirttiğimiz gibi, insanlar arasında adaleti sağlamalarını emretmiştir. Son Peygamber olan Hz. Muhammed (sav) de kendisine vahyin geldiği yer olan Mekke'de İslam dinini adil bir tutumla yaymaya başlamıştır.

O dönemde Arabistan'da, özellikle de Mekke'nin toplumsal düzeninde, birçok sorunlar vardı. "Cahiliye dönemi" olarak adlandırılan İslamiyetten önceki bu zamanda, ırklar ve dinler arasında çok şiddetli bir ayırım ve bu ayırımdan kaynaklanan huzursuzluklar, farklı dinlere

mensup kavimler arasında hoşgörüsüz bir ortam, aşiret kavgaları, adaletsiz bir ekonomik düzen, yağmalamalar, zengin ve fakirler arasında çok büyük uçurumlar ve daha pek çok adaletsiz uygulamalar mevcuttu. Adalet sağlanamıyor, zayıf olanlar gücü ve parası olanlar tarafından olabildiğince eziliyor, insanlara ırkları, dinleri ve dilleri yüzünden zulmediliyordu. İnsanlar karın tokluğuna çok ağır şartlar altında çalıştırılıyor, adeta eziyet görüyorlardı.

Ticaret hayatında da faiz sisteminin getirdiği ağır yük altında gücü az olan yok oluyor, zengin olan ise aşırı bir tüketime yöneliyordu. Hatta bu ahlaksızlıklardan bazıları gelenekleşmişti. Örneğin ticaret kervanlarına baskın yaparak yolcuları yağmalayan cahiliye devri Arapları, elde ettikleri ganimetleri ucuz fiyata piyasaya sürerek fiyatları etkilerlerdi. Bazen de ellerindeki malları özellikle saklayarak karaborsa piyasası oluştururlardı.

Kuran'da Hz. Muhammed (sav) öncesinde toplumun büyük çoğunluğunu oluşturan Bedevi toplumu ile ilgili bilgiler verilmiştir. Allah, Kuran'da Arabistan'daki bu cahil halkın ne derece söz anlamaz olduğunu, **"Bedeviler inkar ve nifak bakımından daha şiddetlidir. Allah'ın elçisine indirdiği sınırları bilmemeye de onlar daha 'yatkın ve elverişlidir.' Allah bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir."** (Tevbe Suresi, 97) ayetiyle bildirmiştir.

Peygamberimiz Hz. Muhammed işte böylesine cahil ve söz anlamaz bir kavme doğruları anlatmak ve onları güzel ahlaka davet etmek için gönderilmiştir. Ancak karşısına çıkan hiçbir zorluk Allah'ın elçisini yıldırmamış, o, "inkar ve nifak bakımından şiddetli" olan bu kavme Allah'ın dinini tebiğ etmiş, tüm hayatıyla onlara çok güzel bir örnek olmuştur. Aşağıdaki ayette emredildiği gibi, kavmini daima adaletli olmaya davet etmiştir:

De ki: "Rabbim adaletle davranmayı emretti..."
(Araf Suresi, 29)

Hız Muhammed (sav)'in tebliği ve güzel ahlakı tüm Arap yarımadasında çok büyük bir etki uyandırmış ve onun döneminde insanlar akın akın İslam'ı kabul etmişlerdir. Kuran'da bildirilen adil hükümler, güzel ahlak, hoşgörü ve barış, sosyal hayata bir düzen ve huzur getirmiştir. Bunun en önemli sebeplerinden biri de Hz. Muhammed (sav)'in, **"Allah... insanlar arasında hükmettiğinizde adaletle hükmetmenizi emrediyor"** (Nisa Suresi, 58) ayeti gereği, insanlar arasında hiçbir ayırım yapmaksızın adaleti korumasıdır.

Bunun bir örneği Peygamberimiz (sav)'in Kitap Ehlinden Necran Halkı ile yaptığı bir sözleşmedir. İlerleyen sayfalarda daha detaylı olarak inceleyeceğimiz bu metin Hz. Muhammed (sav)'in o dönemde benzerine rastlanmayan bir adalet anlayışını insanlar arasında uyguladığını göstermektedir. Hz. Muhammed (sav)'in *"Adalet isteyen bulacaktır, ne zalim ne de mazlum olacaktır..."* şeklindeki sözü, insanlar arasında nasıl bir adalet uyguladığının da ifadesidir. İşte bu benzersiz yönetimin den dolayı Allah'ın elçisine karşı o dönemde çok güçlü bir güven oluşmuş, hatta en şiddetli düşmanları dahi, onun dürüstlüğünü kabul etmekten kendilerini alamamışlardır.

Peygamberimiz (sav)'in Allah'ın emirlerini eksiksizce uygulaması sonucunda ortaya çıkan bu güzel ahlak örnekleri, elçilerin sosyal hayata getirdikleri hoşgörü, barışçı, huzurlu düzeni de tarif etmektedir. Kuran ahlakının eksiksizce yaşandığı bir ortamda ise aynı yukarıdaki örnekte gördüğümüz gibi kardeşçe ve huzur içerisinde bir yaşam sağlanacağı açıktır.

Hız. Muhammed (sav)

Her Türü İrkçılığa Karşı Çıkıştır

Bu bölümün başından itibaren vurguladığımız gibi, Hz. Muhammed (sav) yaşadığı dönemde tüm insanlar arasında adaleti ayakta tutmuş, cahiliye inancında var olan dil, ırk, sosyal statü, etnik farklılık gibi kavramlardan doğan üstünlük inancını reddetmiştir. Çünkü insanlar arasında bu özelliklere göre bir ayırım yapmak Kuran ahlakında şiddetle yerilmektedir. Günümüzde kullanılan tanımıyla "ırkçılık" Kuran'ın yasakladığı, ancak cahiliyede yaygın bir şekilde destek gören bir fikirdir. Kitabın ilk bölümünde de tarif ettiğimiz gibi insanların farklı ırklarda yaratılmalarının hikmetlerinden biri "birbirleri ile tanışmaları"dır. Tüm insanlar Allah katında eşittir ve tek üstünlük Allah'a imandan ve takvadan kaynaklanmaktadır.

Peygamberimiz (sav) de ırkçılığın çok yaygın olduğu kavmine insanlar arasındaki etnik farklılıkların hiçbir önemi olmadığını, herkesin Allah katında eşit olduğunu, önemli olanın Allah'a samimi kalple iman etmek olduğunu bildirmiştir. Hz. Muhammed (sav), kavmini Allah'a iman etmeye davet ederken, insanlar arasında hiçbir ayırım yapmamalarını emretmiş ve şöyle demiştir:

"Ey insanlar dikkat ediniz! Rabbiniz tektir. Arabın, Arab olmayana, Arab olmayanın Arab'a, siyahın kırmızıya, kırmızının siyaha, takvadan öte, hiçbir üstünlüğü yoktur. Şüphesiz Allah Teala katında en üstünüünüz, Allah Teala'dan en çok korkanınızdır." ²

Peygamberimiz (sav), Allah'ın insanları yoktan var ettiğini, herkesin eşit olarak yaratıldığını ve herkesin Allah katında yapayalnız, yalın bir şekilde hesaba çekileceğini, bu nedenle kişilerin soylarına bakarak bir üstün-

lük arayışı içerisinde olmalarının çok büyük bir yanlış olduğunu da açıklamıştır.

Ebu Hureyre (R.A)'dan, Resullullah (sav) şöyle buyurdu:

"Ey insanlar! Hepiniz Adem'in çocuklarıdır. Adem'se topraktan yaratılmıştır. İnsanlar muhakkak ve muhakkak ırklarıyla övünmeyi bırakmalılar." ³

Bir başka hadisinde ise Hz. Muhammed (sav), insanlar arasında takva dışında bir üstünlük olamayacağını şöyle ifade etmiştir:

"Sizin şu soyunuz-sopunuz kimseye üstünlük ve kibir taslamaya vesile olacak şey değildir. (Ey insanlar)! Hepiniz Adem'in çocuklarıdır. Hepiniz bir ölçek içindeki birbirine müsavi buğday taneleri gibisiniz... Halbuki, hiç kimsenin kimseye din ve takva müstesna üstünlüğü yoktur. Kişiyi kötü olması için; başkalarını yermesi, küçük görmesi, cimri, kötü huylu, had ve hududu aşmış olması yeter." ⁴

Peygamber Efendimiz tüm hayatı boyunca insanlara kendi cahil ve sapkın inançlarını bir yana bırakıp, Kuran'da emredilen bakış açısıyla yaşamalarını öğütlemiştir. Kuran'da ise ırkçı bir tutum "soy koruyuculuğu" olarak isimlendirilmiş, ve insanların bu konudaki hırslı tutumları eleştirilmiştir. Bu konudaki bir ayet şöyledir:

Hani o inkar edenler, kendi kalplerinde, 'öfkeli soy koruyuculuğu'nu (hamiyeti), cahiliyenin 'öfkeli soy koruyuculuğunu' kılıp-kışkırttıkları zaman, hemen Allah; elçisinin ve mü'minlerin üzerine '(kalbi teskin eden) güven ve yatışma duygusunu' indirdi ve onları "takva sözü" üzerinde 'kararlılıkla ayakta tuttu.' Zaten onlar da, buna layık ve ehil idiler. Allah, herşeyi hakkıyla bilendir. (Fetih Suresi, 26)

Allah'ın yukarıdaki ayetiyle dikkat çekilen bu çağrıya uyan Müslümanlar, hem Peygamberimiz (sav) döneminde hem de ondan sonra gelen adil yöneticilerin dönemlerinde huzur ve güven içerisinde yaşamışlardır.

Peygamberimiz (sav) Döneminde Ehli Kitapla ve Müşriklerle İmzalanan Anlaşmalar Toplumda Adaleti Sağlamıştır

Peygamber Efendimiz Mekke'den Medine'ye hicret ettikten sonra, çok farklı insan topluluklarıyla karşılaşmıştır. O dönemde, Medine'de büyük bir etkinliğe sahip olan Yahudiler, Hıristiyan toplulukları ve o güne kadar İslam'a girmemiş, eski dini anlayışlarını sürdüren müşrikler birarada yaşamaktaydı. Hz. Muhammed (sav) böyle bir ortamda, toplumsal birliği ve barışı sağlamak amacıyla Medine'deki kozmopolit yapıyı çeşitli sosyal sözleşmelerle kaynaştırmış, yüzden fazla topluluk ile bazen mektupla bazen de bizzat kendisi konuşarak çeşitli anlaşmalar yapmış, onlarla uzlaşmaya varmıştır.⁵ T.W. Arnold Peygamberimiz (sav)'in kurduğu bu toplumsal birliğin önemini şu şekilde ifade etmektedir:

*"Önceleri tek bir emire kesinlikle itaat etmemiş olan o Arabistan, birdenbire siyasi bir birlik haline geliverdi ve o mutlak amire kendisini teslim etti. Yüz kadar küçük sosyal gruptan meydana gelmiş olan ve sürekli olarak birbirleriyle karşılıklı düşmanlıklarda bulunan küçük-büyük nice kabilelerden Hz. Muhammed (sav) bir birlik meydana getirdi."*⁶

Kuran'da pek çok ayetle de bildirildiği gibi diğer dinlerden insanlarla hoşgörü içinde yaşamak, İslam ahlakının öngördüğü bir ahlaktır. Ayette bir Müslümanın her kutsal kitaba inanması ve onların inançlarına saygı duy-

ması şu şekilde emredilmektedir:

Şu halde, sen bundan dolayı davet et ve emrolduğun gibi doğru bir istikamet tuttur. Onların heva (istek ve tutku)larına uyma. Ve de ki: "Allah'ın indirdiği her kitaba inandım. Aranızda adaletli davranmakla emrolundum. Allah, bizim de Rabbimiz, sizin de Rabbinizdir. Bizim amellerimiz bizim, sizin amelleriniz sizindir. Bizimle aranızda 'deliller getirerek tartışma (ya, huccepte gerek)' yoktur. Allah bizi biraraya getirip-toplayacaktır. Dönüş O'nadır." (Şura Suresi, 15)

Yukarıdaki ayette bir Müslümanın diğer dinlerden insanlarla ilişkisinin nasıl olması gerektiği tarif edilmektedir. Müslümanlar da, peygamber ahlakını kendilerine örnek alarak tüm insanlara karşı aynı adaletli ve hoşgörülü tavrı göstermekle sorumludurlar. Bu kişi Yahudi, Hıristiyan, müşrik, Budist ve hatta ateist olabilir. Neye ve kime inanırsa inansın, ya da hiçbir inancı olmasın Allah'ın emrettiği bu adil ve dürüst tavırlar kaçınılmaz olarak her birinin üzerinde çok olumlu etki uyandıracak, kalbinin İslam'a ısınmasına vesile olacaktır.

Peygamberimiz (sav)'in Medine'ye gelip, kardeşliği ve hoşgörüyü pekiştirmesi farklı ırklara, dinlere ve dillere sahip gruplara ait insanların birarada huzur içerisinde yaşayabileceğini de ispatlamıştır. Onun barış ve hoşgörü davetçisi olduğunun en büyük delillerinden birisi kendisinin yazdırdığı ilk metnin bir barış sözleşmesi olmasıdır.⁷ Hz. Muhammed (sav), Mekke'yi fethettikten sonra da, daha önce Müslümanlara işkence eden müşrikleri dahi serbest bırakmış, onlara büyük bir hoşgörü göstermiştir. Hz. Muhammed (sav)'in gösterdiği bu üstün ahlak, daha önce Arap toplumunda benzerine hiç rastlan-

mamış bir durumdu ve insanlar arasında takdirle karşılanmaktaydı.

O dönemde fethedilen yabancı ülkelerde de gerçek adaletin uygulanması konusunda Hz. Muhammed (sav) tüm Müslümanlara örnek olmuştur. Peygamber Efendimiz ele geçirilen ülkelerin yerli halklarına karşı Kuran'da bildirilen adaleti uygulamış, onlarla her iki tarafın da memnun kalacağı ve en ufak bir mağduriyet dahi yaşamayacağı anlaşmalar yapmıştır. Bu nedenle hangi dine veya ırka mensup olursa olsun, fethedilen ülkelerin halkı İslam'ın getirdiği adaletten her zaman hoşnut kalmıştır. Hz. Muhammed (sav) ve yanındaki sahabeler, **"Yarattıklarımızdan, hakka yöneltip-iletten ve onunla adaleti kılan (uygulayan) bir ümmet vardır."** (Araf Suresi, 181) ayetinde söz edildiği gibi, insanlar arasında adaleti sağlayan bir ümmet olmuşlardır.

Arap Yarımadası'nın Güney kısmındaki Hıristiyan Necran Halkı ile yapılan sözleşme de Peygamberimiz (sav)'in hoşgörüsü ve adaletinin en güzel örneklerinden birini göstermektedir. Yapılan sözleşmenin maddelerinden biri şu şekildedir:

*"Necranlıların ve maiyetindekilerin canları, malları, dinleri varları ve yokları, aileleri, kiliseleri ve sahip oldukları herşey Allah'ın ve Allah'ın Peygamberinin güvencesi (himayesi) altına alınacaktır."*¹⁶

Peygamberimiz (sav) bu ve benzeri anlaşmalarla, aşağıdaki ayetin toplum içinde tecelli etmesine ve Kitap Ehlinin de Müslümanlarla birlikte huzur ve barış dolu bir yaşam sürdürmesine vesile olmuştur:

Şüphesiz, iman edenler(İ) Yahudiler, Hıristiyanlar ve sabiiler(den kim) Allah'a ve ahiret gününe iman eder ve salih amellerde bulunursa,

artık onların Allah katında ecirleri vardır. Onlara korku yoktur ve onlar mahzun olmayacaklardır. (Bakara Suresi, 62)

Yukarıda verilen örnekler Peygamberimiz (sav)'in adaletli uygulamalarından sadece birkaçıdır. Fakat bu anlaşmalardan en önemlisi, Peygamberimiz (sav)'in Hıristiyan, Yahudi ve müşrik topluluklarla imzaladığı Medine Vesikası'dır. Bu sözleşme günümüzde de sıkça yazılara konu olmakta, üzerine geniş çaplı araştırmalar yapılmaktadır.

Medine Vesikası bundan yaklaşık 1400 yıl önce, 622 yılında, farklı inançlara sahip olan halkların taleplerine cevap vermek üzere, Hz. Muhammed (sav)'in önderliğinde kaleme alındı ve yazılı bir hukuki sözleşme olarak hayata geçti. Bunun sonucunda da 120 yıl boyunca birbirine karşı düşmanca duygular besleyen farklı din ve ırklara sahip topluluklar bu anlaşma içinde yer aldılar. Hz. Muhammed (sav) bu sözleşme yoluyla her fırsatta birbirlerine saldıran, düşmanca duygular besleyen ve uzlaşamayan toplulukların arasındaki çatışmaların son bulabileceğini, onların anlaşarak birarada yaşayabileceklerini gösterdi. Medine sözleşmesine göre herkes hiçbir baskı olmadan istediği dini, inancı, siyasi ya da felsefi seçimi yapmakta özgürdür. Kendi görüşlerine sahip insanlarla bir topluluk oluşturabilir. Kendi hukukunu uygulamakta özgürdür. Ancak suç işleyen kimse hiç kimse tarafından korunmayacaktır. Sözleşmeye taraf olan gruplar birbirleriyle yardımlaşacak, birbirlerine destek olacaklardır ve Peygamberimiz Hz. Muhammed (sav)'in himayesi altındadırlar. Taraflar arasındaki anlaşmazlıklar Allah'ın Resulü'ne götürülecektir.

Peygamberimiz (sav)'in hazırlattığı bu sözleşme ka-

demeli bir biçimde 622 yılından 632'ye kadar uygulanmıştır. Bu vesika ile kan ve akrabalık bağlarına dayalı kabile tarzı yapılanma aşılmış, coğrafi, kültürel ve etnik kökeni tamamen birbirinden farklı insanlar biraraya gelecek, bir birlik oluşturmuşlardır. Medine Vesikası'nda çok geniş bir din ve inanç özgürlüğü sağlanmıştır. Bu özgürlüğü ifade eden madde şu şekildedir:

*"Ben-i Avf Yahudileri, müminlerle beraber aynı ümmettirler, Yahudilerin dinleri kendilerine, Müslümanların dinleri de kendilerinedir."*⁹

Bu sözleşmeyle Hıristiyan, Yahudi, Sabii ve Mecusilere de bu üyelik hakkı tanınmıştı. Onaltıncı maddede ise *"Bize tabi olan Yahudiler, hiçbir haksızlığa uğramaksızın ve düşmanlarıyla da yardımlaşmaksızın, yardım ve desteğimize hak kazanacaklardır."*¹⁰ denmektedir. Peygamberimiz (sav)'in bu anlayışına sadık kalan sahabeler de ondan sonraki dönemlerde Berberi, Budist, Brahman ve benzerlerine bu hakkı tanımakta herhangi bir sakınca görmemişlerdir.¹¹ Bu dönem içinde anlaşmazlıklar kolaylıkla çözülmüş, herkes birbirinin inancına saygılı olmuş, barış ve adalet çok uzun bir dönem boyunca devam etmiştir.

Peygamber Efendimiz Kitap Ehli ile olduğu gibi müşriklerle de toplumsal düzeni sağlamak için bazı anlaşmalar yapmıştır. Müşriklere her zaman için adaletle davranılmış, onların korunma ve himaye talepleri Peygamberimiz (sav) tarafından kabul edilmiştir.

Bu himaye talebi herhangi bir haksızlığa veya saldırıya uğrama ihtimaline karşı peygamberin korumasını talep etmek, onun yanına sığınmak anlamını taşıyordu. Hayatı boyunca Peygamberimiz (sav)'den pek çok gayrimüslim ve müşrik himaye talebinde bulunmuş, o da bu

kişileri himayesi altına alarak, güvenliklerini sağlamıştır. Allah Tevbe Suresi'nde müşriklerin sığınma hakkı talep ettiklerinde, bu taleplerinin kabul edilmesini tavsiye etmiştir. Ayet şu şekildedir:

"Eğer müşriklerden biri, senden 'eman (hima-ye) isterse', ona eman ver; öyle ki Allah'ın sözünü dinlemiş olsun, sonra onu 'güvenlik içinde olacağı yere ulaştır'... Şu halde o (anlaşmalı olanlar), size karşı (doğru) bir tutum takındıkça, siz de onlara karşı doğru bir tutum takının. Şüphesiz Allah, muttaki olanları sever." (Tevbe suresi, 6-7)

Ayette de görüldüğü gibi Allah müşriklere karşı adaletli bir tutumu emretmiş, eğer himaye edilmek isterlerse onların güvenliklerini sağlamayı müminler üzerine bir sorumluluk kılmıştır.

Peygamberimiz (sav) Döneminde Kitap Ehli

Önceki sayfalarda yer alan örneklerde de görüldüğü gibi, Peygamberimiz (sav)' in Kitap Ehliyle olan ilişkilerine bakıldığında kendisinin İslamiyetin yayıldığı ilk yıllarda Hıristiyanlarla işbirliği yaptığı anlaşılmaktadır. Müslümanlar Mekke'de müşrikler tarafından zulme uğrarken, Peygamberimiz (sav) onlara Hıristiyanların yaşadığı Habeşistan'a hicret etmelerini söylemiştir. Bu ülkenin Hıristiyan hükümdarı Necaşi ise bölgesine hicret eden Müslümanları kabul etmiş ve gördükleri zulümlere karşı onları korumuştur.

Kuran'da da Hz. İsa'nın yanındaki havariler Allah'a ve onun elçisine olan bağlılıklarıyla Müslümanlara örnek olarak verilmiştir. İlk Müslümanlar ile ilk Hıristiyanlar arasında da büyük benzerlikler vardır. İlk iman eden

topluluklar birçok sıkıntı ve işkenceye maruz kalmalarına rağmen, elçilere olan bağlılıklarını korumuşlardır. Kur'an'da, Hz. İsa devrindeki ilk Hıristiyanların samimi iman ehli olup, Rablerine teslim olmuş Müslümanlar olduklarından şu şekilde bahsedilir:

Nitekim İsa, onlarda inkarı sezince, dedi ki: "Allah için bana yardım edecekler kimdir?" Havariler: "Allah'ın yardımcıları biziz; biz Allah'a inandık, bizim gerçekten Müslümanlar olduğumuza şahid ol" dediler. (Al-i İmran Suresi, 52)

Hani Havarilere: "Bana ve elçime iman edin" diye vahy (ilham) etmiştim; onlar da: "İman ettik, gerçekten Müslümanlar olduğumuza sen de şahid ol" demişlerdi. (Maide Suresi, 111)

Peygamberimiz (sav)'in Yahudi topluluklarına karşı olan hoşgörülü tavrı da iman edenlere güzel bir örnektir. Medine'deki anlaşma dönemi boyunca Peygamberimiz (sav) Yahudilere ılımlı ve müsamahakar davranmıştır. Bir hadisinde **"Müslümanlarla Yahudiler arasında yardımlaşma, nasihat ve iyilik olacaktır"** ¹² demiş ve gerçekten de bu sözünü hayata geçirmiştir. Peygamberimiz (sav)'in bu adil ve hoşgörülü tutumu elbette her dinden, her ırktan tüm insanlara yöneliktir. Peygamberimiz (sav) her türlü ihanete, saldırıya ve tuzaklara rağmen **"... insanlar(daki hakların)dan bağışlama ile (vaz) geçenlerdir"** (Al-i İmran Suresi, 134) şeklinde bildirdiği gibi her zaman için af ve bağışlama yolunu tercih etmiştir. Ve **"Rabbinin yoluna hikmetle ve güzel öğütle çağır ve onlarla en güzel bir biçimde mücadele et..."** (Nahl Suresi, 125) ayetinde bildirildiği gibi her zaman güzel öğütle insanları İslam'a davet etmiştir.

Halifeler Döneminde de Adalet

Kuran'a Göre Uygulanmıştır

Hz. Muhammed (sav)'in vefatından sonra onun yerine gelen halifeler de Peygamberimiz (sav) gibi Allah'ın adaletini uygulama konusunda hassas davranmışlardır. Fethedilen ülkelerde hem oranın yerli halkı, hem de yeni gelenler barış ve güven içerisinde yaşamışlardır. İlk halife Hz. Ebubekir Suriye seferine çıkışı sırasında bir talimat vermiştir. Ele geçirilecek olan yerlerde uygulanmasını istediği adil ve hoşgörülü tavırlar, Kuran ahlakının güzel bir örneğini teşkil etmektedir. Hz. Ebubekir'in talimatları şöyledir:

"Ey insanlar, kalpte uyacağınız on kural veriyorum: İhnet etmeyin ve hak yoldan ayrılmayın. Çocuğu, kadını ve yaşlı insanları katletmeyin. Hurma ağaçlarını yakıp yok etmeyin ve herhangi bir meyveli ağacı da kesmeyin. Develerde, sürülerden ya da yığınlardan herhangi birini katletmeyin. Kendiniz için saklayın. Hayatını uhrevi uğraşlara adanmış kişilerle karşılaşacaksınız, onları münzevi hallerine bırakın. Çeşit çeşit yiyecekler sunan insanlarla karşılaşacaksınız, yiyin, fakat Allah'ın adını anmayı unutmayın" ¹³

Adaletle ünlü olan Hz. Ömer de, Hz. Ebubekir'den sonra Peygamberimiz (sav) gibi, ele geçirilen ülkelerin yerli halkıyla birer adalet ve hoşgörü örneği olan çeşitli anlaşmalar yapmıştır. Örneğin Hz. Ömer, Kudüs ve Lüdd Hıristiyanlarına verdiği emannamede, kiliselerinin yıkılmayacağı ve kiliselerde Müslümanların toplu olarak ibadet etmemeleri hususlarında garantiler sundu.¹⁴ Lahm Hıristiyanlarına da aynı şartları sundu. Medain'in fethiyle Nasturi Patriği II. İşûayheb'e (650-660) verilen emanname de yine aynı şekilde kiliselerinin yıkılmayaca-

Hacı Nazif Bey. Kuran'dan bir ayet yazılı; "...İnsanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emreder." (Nisa Suresi, 58)

ği, hiçbir binanın camiye ya da eve dönüştürülmeyeceğine dair garantiler sunuldu. III. Nasturi Patriği'nin fetihlerin ardından arkadaşına yazdığı mektup da Müslüman yöneticilerin, Kitap Ehline karşı merhametini ve hoşgörüsünü bir Hıristiyanın ağzından anlatması bakımından güzel bir örnektir:

"Allah'ın iradeyi kendilerine verdiği şu Araplar... bizlere hiç zulmetmediler. Gerçekten onlar, dinimize, din görevlilerimize, kilise ve manastırlarımıza hürmet gösterdiler..."¹⁵

Hız. Ömer'in verdiği bir himaye belgesi, bize bir müminin Kuran'da tarif edilen ahlakı gösterdiği takdirde nasıl bir hoşgörüyü sahip olabileceğini göstermektedir;

"Bu verilen eman, hasta-sağlıklı, iyi-kötü yöre halkının tüm fertleri için din, can, mal, kilise ve havralarının himayesi içindir. Kiliseler tahrip edilmeyeceği gibi mesken de edilmeyecek ve onlardan hiçbir şey eksiltilmeyecektir. Halktan hiç kimse, zerre kadar zarar görmeyecektir. Bu kitapta yazılı hususlar, Allah ve Resulü'nün ahdi, halifelerin ve müminlerin zimmetindedir."¹⁶

Tüm bu örnekler salih müminlerin adalet ve hoşgörü anlayışını gösteren çok hikmetli örneklerdir.

Halifeler döneminde yapılan fetihler sayesinde bölge halkı hem zulümlerden kurtulmuş hem de İslamiyet'i tanıma imkanı elde etmişti. Ancak halk Müslüman olmaları için kesinlikle zorlanmamıştır. Allah'ın "**De ki: Sizin dininiz size, benim dinim bana**" (Kafirun Suresi, 6) ayetinde bildirdiği gibi herkes dinini serbestçe yaşamış, ibadetlerini özgürce yerine getirmiş ve hiçbir baskı görmemiştir. Onlar İslam'ı, gerçek haliyle yaşayan Müslüman halktan görerek öğrenmişlerdir ve bu şekilde İslam onlarda büyük bir etki yapmıştır. İman edenlerin samimi bir kalple Allah'a iman etmeleri için yaptıkları davete çok büyük bir bölümü icabet etmiş, bu şekilde İslam'a geçen insanların sayısı da hızla artmıştır. Örneğin Hz. Ebubekir zamanında da Kinde ve İyad Hıristiyanlarının bir kısmı, Şam fetihleri sonrasında da yerel halkın bir kısmı hiçbir zorlama olmadan, kendi istekleriyle Müslümanlığı kabul etmiştir.¹⁷ Müslümanların fethettikleri ülkelerde zorla İslamı kabul ettirdikleri şeklindeki yanlış inanç Batılı araştırmacılar tarafından da reddedilmiş, Müslümanların adil ve hoşgörülü tutumları herkes tarafından teyid edilmiştir. Batılı bir araştırmacı L. Browne bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

"... Doğruluğundan kuşku duyulmayan gerçekler, Müslümanların gittikleri yerde halkı kılıç zoru ile İslam'a soktukları yolundaki Hıristiyan kaynaklı iddiaların kökten asılsız olduğunu belgelemektedir... Fetihlerin arkasındaki dinamik etken, onların hakları çağırdıkları İslam kardeşliği idi.. İşte bu kardeşliğin çapı da, mühtedi kümeleri ile çiğ gibi büyüyordu"¹⁸

KURAN'DA KİTAP EHLİ

Dünyada rengi, dili, inançları farklı birçok insan topluluğu vardır. Bu farklılıklar, önceki bölümlerde de bahsedildiği gibi, yüzyıllardır bir husumet konusu olmuştur. İnsanlar arasında yaygın olan kanı, bu tarz farklılıklara sahip toplumların asla birarada huzur içinde yaşayamayacakları ve aralarında her zaman için bir uyuşmazlığın olacağı yönündedir. Oysa bu çok büyük bir yanılgıdır. Çünkü insanları farklı topluluklar olarak yaratan Allah'tır. Ve Allah Kuran'da tüm insanları barış ve güvenliğe çağırmaktadır:

Ey iman edenler, hepiniz topluca "barış ve güvenliğe (Silm'e, İslam'a) girin ve şeytanın adımlarını izlemeyin. Çünkü o, size apaçık bir düşmandır. (Bakara Suresi, 208)

Allah barış yurduna çağırır ve kimi dilerse dosdoğru yola yöneltip-iletir. (Yunus Suresi, 25)

Allah'ın elçileri ile insanlara bildirdiği tüm dinler insanları bir tek olan Allah'a iman etmeye davet etmekte, güzel ahlaki tavsiye etmekte ve kötü ahlaktan sakındırmaktadır. Müslümanlık dışındaki dinler tahrif edilmiş olsa da, bugün halen temel mesajlarının aynı olduğu görülmektedir. Bu nedenle de günümüzde oluşturulan bu suni çatışmaların gerçekte hiçbir dayanağı, mantıklı bir açıklaması bulunmamaktadır. Yukarıdaki ayette de bildirildiği gibi, insanlar arasındaki huzursuzlukların ana sebebi, Allah'ın davetine icabet etmemek, "şeytanın adımlarını izlemek"tir.

Göklerin ve yerin Rabbi olan Allah'a iman eden kulların birbirlerine karşı düşmanca duygular beslemesi,

Müslümanlar karşısındaki insanın inancı ne olursa olsun, hoşgörülü olmakla, affetmekle, adil ve insancıl davranmakla yükümlüdürler.

Allah'ın hoşnut olmayacağı bir ahlaktır ve tüm iman edenler bu ahlaktan men edilmişlerdir. Allah insanlar arasında barışı, hoşgörüyü ve dostluğu tavsiye etmiştir. Allah'ın son elçisi Hz. Muhammed (sav) vasıtasıyla bildirdiği Kuran'da iman edenlere bu konuda çok açık emirler ve tavsiyeler bulunmaktadır.

Kuran'da Ehli Kitabın Durumu

Kuran'da tevhid inancına sahip ve Allah'ın elçileri vasıtasıyla indirdiği dinlere mensup kişiler, Yahudiler ve Hıristiyanlar, ehli kitap (kitap sahipleri) olarak anılırlar. İman edenlerin ehli kitaba nasıl bir bakış açıları olması gerektiği, aralarındaki ilişki ve sosyal hayattaki konumları ayetlerde ve Peygamberimiz (sav)'in hadislerinde detaylı olarak tarif edilmiştir. Ehli Kitap, temeli Allah'ın vahyine dayanan birçok ahlaki değere, haram ve helal kavramlarına sahiptir. Bunun için Kitap Ehliinden kimse-lerin pişirdiği bir yemek, Müslümanlar için Kuran'da helal kılınmıştır. Aynı şekilde Müslüman erkeklere Kitap Ehliinden kadınlarla evlenme izni verilmiştir. Bu konuyla

ilgili ayette Allah şöyle buyurur:

Bugün size temiz olan şeyler helal kılındı. Kitap verilenlerin yemeği size helal, sizin de yemeğiniz onlara helaldir. Mü'minlerden özgür ve iffetli kadınlar ile sizden önce (kendilerine) kitap verilenlerden özgür ve iffetli kadınlar da, namuslu, fuhuşta bulunmayan ve gizlice dostlar edinmişler olarak -onlara ücretlerini (mehirlerini) ödediğiniz takdirde- size (helal kılındı.) Kim imanı tanımayıp küfre sapsa, elbette onun yaptığı boşa çıkmıştır. O ahirette hüsrana uğrayanlardandır. (Maide Suresi, 5)

İslam tarihine bakıldığında Müslüman toplumlarda ehli kitaba her zaman için ılımlı ve hoşgörülü davranıldığı dikkat çeker. Bu durum özellikle de varisi olduğumuz **Osmanlı İmparatorluğu**'nda çok belirgindir. Bilindiği gibi Katolik İspanya'nın hayat hakkı tanımadığı ve sürgün ettiği Yahudiler, aradıkları huzuru Osmanlı topraklarında bulmuştur. Daha sonraki bölümlerde ayrıntılı olarak inceleyeceğimiz gibi, Fatih Sultan Mehmed İstanbul'u fetrettiğinde kentte hem Hıristiyanlara hem de Yahudilere özgürce yaşam hakkı tanımıştır. Tüm Osmanlı tarihi boyunca da Yahudilere ehli-kitap olarak bakılmış ve huzur içinde yaşamalarına imkan tanınmıştır.

Müslümanın Yahudiliğe

Bakışı Nasıl Olmalıdır?

Önceki sayfalarda da örneklerine yer verdiğimiz gibi, Peygamberimiz (sav) tüm hayatı boyunca Ehl-i kitap'a karşı son derece adil ve hoşgörülü davranmıştır. Peygamberimiz (sav)'in bu tavrı nedeniyle Yahudilerin ileri gelen hahamlarından Abdullah İbn Selam ve arkadaşları

İslam'a girmiş, ona iman etmişlerdir.

Avrupa tarihinde görülen ve Hıristiyanların dini taassubundan kaynaklanan engizisyon uygulamaları veya ırkçı fikirlerden doğan antisemitizm (Yahudi aleyhtarlığı) hiçbir zaman İslam dünyasında görülmemiştir. Yahudilerle Müslümanlar arasında 20. yüzyılda Ortadoğu'da doğan çatışma ve huzursuzluk ise, Yahudilerin din-dışı, ırkçı bir ideoloji olan Siyonizm'i benimsemesiyle olmuştur ki, bunun sorumlusu da Müslümanlar değildir.

Siyonizm elbette Müslümanlar için de dünya barışı için de son derece tehlikeli ve zararlı bir ideolojidir. Siyonist Yahudilikle fikri mücadele, her Müslümanın olduğu gibi, -hangi dine ya da siyasi görüşe sahip olursa olsun- her insanın görevidir. Ancak her konuda olduğu gibi bu konuda da adaleti ayakta tutmak, önyargılı davranmamak son derece önemlidir. Müslüman, siyonistlere karşı çıkarken, masum Yahudilere karşı zulüm yapılmasını, adaletsizce davranılmasını da engellemekle yükümlüdür.

Her türlü ırkçılık gibi anti-semitizm de (Yahudi düşmanlığı) İslam ahlakına aykırı bir ideolojidir. Bir Müslüman, insanlar arasında hiçbir din, ırk ve etnik köken ayrımı yapmaksızın, her türlü soykırım, işkence ve zulme karşıdır. Müslüman ne Yahudilere ne de bir başka millete karşı gerçekleştirilen en ufak bir haksız saldırıyı tasvip etmez, aksine tel'in eder. Kuran'da, yeryüzünde bozgunculuk çıkarırlar, insanlara zulmedenler, haksız yere cana kıyanlar lanetlenir. Bu konudaki bazı ayetler şöyledir:

Allah'ın sana verdiğiyle ahiret yurdunu ara, dünyadan da kendi payını (nasibini) unutma. Allah'ın sana ihsan ettiği gibi, sen de ihsanda bulun ve yeryüzünde bozgunculuk arama. Çünkü

Allah, bozgunculuk yapanları sevmez. (Kasas Suresi, 77)

Demek, 'iş başına gelip yönetimi ele alırsanız' hemen yeryüzünde fesad (bozgunculuk) çıkaracak ve akrabalık bağlarınızı koparıp parçalayacaksınız, öyle mi? İşte bunlar; Allah onları lanetlemiş, böylece (kulaklarını) sağırlandırmış ve basiret (göz)lerini de kör etmiştir. (Muhammed Suresi, 22-23)

Yol, ancak insanlara zulmeden ve yeryüzünde haksız yere 'tecavüz ve haksızlıkta bulunanların' aleyhinedir. İşte bunlara acıklı bir azab vardır. (Şura Suresi, 42)

Allah'ın bu emirleri gereği, Siyonizme karşı duyulan haklı tepkinin, hiçbir zaman bir tür "Yahudi düşmanlığı" haline gelmemesi, masum insanların bu tepkiye maruz kalmaması gereklidir. Adil ve merhametli olmanın gereği budur.

Öte yandan antisemitizm gibi diğer ırkçılık örnekleri de (örneğin zenci düşmanlığı vs. gibi) yine çeşitli ideoloji ve batıl inanışlardan kaynaklanan sapkınlıklardır. Antisemitizm ve diğer ırkçılık örnekleri incelendiğinde, bunların Kuran ahlakına tamamen zıt bir düşünce ve toplum modeli savundukları açıkça görülür. Örneğin antisemitizmin kökeninde nefret, şiddet ve acımasızlık hisleri vardır. Bir antisemit, Yahudi insanların (kadın, çocuk, yaşlı ayrımı olmaksızın) katledilmelerini, işkence görmelerini savunacak kadar zalim olabilir. Oysa Kuran ahlakı, insanlara adalet, sevgi, şefkat ve merhameti öğretir. Müslümanlara, düşmanları olan kimselere karşı dahi adil ve gerektiğinde bağışlayıcı olmayı emreder. Kuran'da bildirilen bir hükme göre, "... kim bir nefsi, bir

başka nefse ya da yeryüzündeki bir fesada karşılık olmaksızın öldürürse, sanki bütün insanları öldürmüş gibi olur..." (Maide Suresi, 32) Dolayısıyla tek bir masum insanın dahi katli, asla küçümsenemeyecek bir suçtur.

Öte yandan antisemitler ve diğer ırkçılar, farklı etnik kökenden gelen veya farklı inançtaki insanların barış içinde birarada yaşamalarına karşıdır. Örneğin Alman ırkçısı olan Naziler ve Yahudi ırkçısı olan Siyonistler, Almanlarla Yahudilerin birarada yaşamalarına karşı çıkmışlar, her iki taraf da bunu kendi ırkı adına bir dejenerasyon olarak kabul etmiştir. Oysa Kuran'da ırklar arasında en ufak bir ayırım yapılmadığı gibi, farklı inançtaki insanların da aynı toplum yapısı altında barış ve huzur içinde yaşamaları teşvik edilir.

Kuran'da iman etmeyen, Allah'ı ve dini tanımayanlar hakkında dahi ayırım yapılmakta, dine düşman olanlara karşı tavır alınması gerektiği bildirilirken, böyle bir düşmanlık göstermeyenlere iyilik yapılması emredilmektedir:

Allah, sizinle din konusunda savaşmayan, sizi yurtlarınızdan sürüp-çıkarmayanlara iyilik yapmanızdan ve onlara adaletli davranmanızdan sizi sakındırmaz. Çünkü Allah, adalet yapanları sever. Allah, ancak din konusunda sizinle savaşanları, sizi yurtlarınızdan sürüp-çıkarırları ve sürülüp-çıkarılmanız için arka çıkanları dost edinmenizden sakındırır. Kim onları dost ederseniz, artık onlar zalimlerin ta kendileridir. (Mümtehine Suresi, 8-9)

Yine Kuran'da bizlere öğretilen temel bir bakış açısı da, insanlar hakkında belirli bir ırk, halk veya dinden oldukları için topluca hüküm vermemektir. Her farklı insan

topluluğunun içinde iyiler de kötüler de bulunur. Kuran'da bu ayrıma dikkat çekilir. Örneğin ehli kitabın bir kısmının Allah'a ve dine karşı isyankar oldukları anlatıldıktan sonra, bunun istisnası da belirtilir ve şöyle denir:

Onların hepsi bir değildir. Kitap Ehlinden bir topluluk vardır ki, gece vaktinde ayakta durup Allah'ın ayetlerini okuyarak secdeye kapanırlar. Bunlar, Allah'a ve ahiret gününe iman eder, maruf olanı emreder, münker olandan sakındırır ve hayırlarda yarışır. İşte bunlar salih olanlardandır. Onlar hayırdan her ne yaparlarsa, elbette ondan yoksun bırakılmazlar. Allah, muttakileri bilendir. (Al-i İmran Suresi, 113-115)

Sonuç olarak, Kuran ayetlerine göre düşünen ve Allah'tan korkup-sakınan Müslümanların, Yahudilere karşı, dinleri ve inançları nedeniyle de bir husumet beslemesi mümkün değildir. Kuran ahlakı her türlü ırkçılığı ortadan kaldırmaktadır. Bu nedenle Kuran'a tabi olan bir Müslüman asla ırkçılık yapamaz ve insanları belirli bir ırktan oldukları için hakir göremez. Kuran'da, İslam'a ve Müslümanlara karşı düşmanca bir tavır göstermedikleri sürece, farklı dinlere karşı da son derece ılımlı ve dost-

ça bir tutum izlenmesi emredilir. Bu nedenle Kuran'a tabi olan bir Müslüman, farklı dinlere, özellikle ehli kitaba karşı müşfik ve dostane bir tavır takınmalıdır.

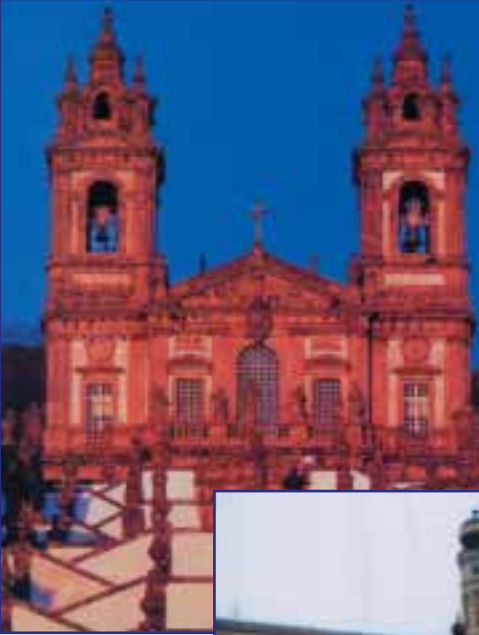
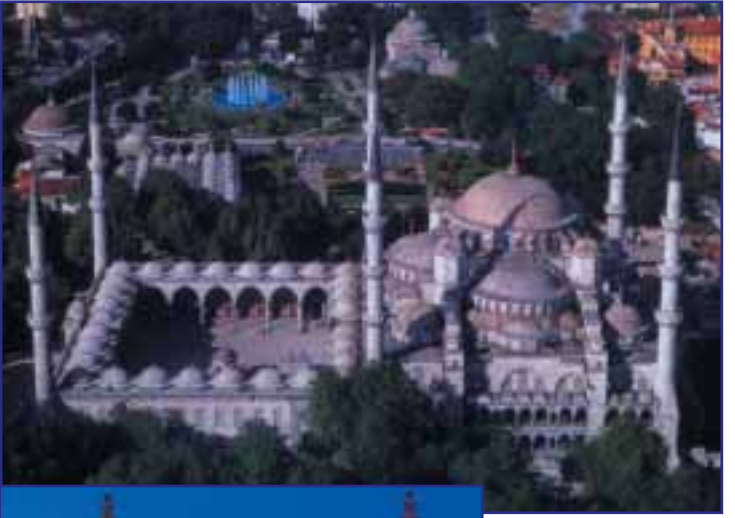
Bir Müslümanın Yahudilik ve soykırım konularına bakışı, bu temel kıstaslara bağlı olmalıdır. Yahudilere karşı eleştiriler, ancak onların ırkçı davranmalarından, siyonizm adına kan dökmelerinden, tahrif edilmiş bazı Tevrat hükümleri nedeniyle diğer insanlara zulüm yapmalarından dolayıdır. Müslümanın temennisi, hem anti-semit ırkçı hareketlerin hem de Siyonizm gibi Yahudiler adına ırkçılık yapan ideolojilerin tarihe karışması ve her ırk ve inancın barış içinde yaşayacağı, adalete dayalı bir dünya düzeninin kurulmasıdır.

Kitap Ehlinin ibadet yerlerine karşı saygılı olunması

Müslüman, Kitap Ehlinin Allah'a ibadet ettikleri kutsal yerlerine saygılı davranmalı, bu mabedleri korumalıdır. Bu yerler ister Hıristiyanlara, ister Yahudilere ait olsun, içlerinde Allah'ın ismi anıldığı için Müslümanlar için de değerlidir ve tüm iman edenler tarafından korunmalıdır. Kuran'da Kitap Ehlinin ibadet yerleri olan manastır, kilise ve havralardan Allah'ın koruduğu ibadet mekânları olarak söz edilir:

... Eğer Allah'ın, insanların kimini kimiyle defetmesi olmasaydı, manastırlar, kiliseler, havralar ve içinde Allah'ın isminin çokça anıldığı mescitler, muhakkak yıkılır giderdi. Allah kendi (dini)ne yardım edenlere kesin olarak yardım eder. Şüphesiz Allah, güçlü olandır, aziz olandır. (Hac Suresi, 40)

Peygamberimiz (sav) Allah'ın emirlerine bağlılığının

Camiler, kiliseler ve havralar Allah'ın adının anıldığı, Allah'a ibadet edilen önemli mekanlardır. Allah Kuran'da bu ibadet yerlerinin hepsine saygı gösterilmesi ve bu mekanların ayakta tutulması gerektiğine dikkat çekmektedir.

bir tecellisi olarak Kitap Ehlinin ibadet yerlerinin tahrip edilmemesi konusunda da büyük bir hassasiyet göstermiştir. Böyle bir tahribat ilk olarak Allah'ın emrine karşı gelmektir, ayrıca Allah'a inanan, ona ibadet eden insanları engellemek anlamına gelir. Nitekim Hz. Muhammed (sav), kendileriyle barış anlaşması imzalamış olduğu Hıristiyanlara, mabetlerinin yıkılmayacağını, onlara hiçbir şekilde zarar verilmeyeceğini ifade etmiştir. Hıristiyanlarla yapılan cizye anlaşmalarında da Peygamberimiz, (sav) mabetlerinin yıkılmayacağına dair garanti sunmuştur.

Hz. Muhammed (sav)'den sonraki dönemde kiliselerin yıkılmayacağına dair teminatın yer aldığı ilk anlaşma, Halid b. El-Velid'in, Anat kentinin idarecisi ile yaptığı cizye akdidir. İbn İshak, Halid b. El-Velid'in yaptığı bu anlaşmaların Hz. Ebu Bekir tarafından bir red görmediğini, daha sonra gelen diğer üç halifenin de bunları uygun gö-rerek devam ettirdiklerini bildirmiştir.¹⁹ Ayrıca yine Hz. Ebu Bekir, Necranlılara Peygamberimiz Hz. Muhammed tarafından sunulan garantilerin aynısını kendi döneminde de onlara sunmuştur.

Peygamberimiz (sav)'in ardından gerçek İslam ahlakını yaşayan toplumlarda da bu konuya özel bir hassasiyet gösterildiği dikkat çekmektedir. Kuran'ı ve Peygamberimiz (sav)'in sünnetini takip eden Müslüman yöneticiler, fethettikleri ülkelerdeki gayrimüslim halkın ibadet yerlerine karşı oldukça saygılı olmuşlar, din adamlarına da hoşgörü beslemişlerdir. Müslümanların idaresi altında uzun asırlar boyunca yaşayan Hıristiyanlar, dini sebepler nedeniyle hiçbir zaman isyan etmemişlerdir. Bu da elbette Müslüman yöneticilerin Kuran'ın hükümlerine bağlı adil ve hoşgörülü tutumlarının bir sonucudur.

**Ey iman edenler, hepiniz topluca
"barış ve güvenliğe (Silm'e,
İslam'a) girin ve şeytanın
adımlarını izlemeyin. Çünkü o,
size apaçık bir düşmandır.**

(Bakara Suresi, 208)

**GERÇEK
ADALETİN
YAŞANDIĞI
TOPLUMLARDAKİ
HUZUR**

Kitabın buraya kadar olan bölümlerinde Kuran'da nasıl bir adalet tarif edildiğinden, iman edenlerin Kitap Ehline karşı tutumlarından ve peygamberler dönemindeki adaletli ve hoşgörülü yönetimden bahsettik. İnsanlık tarihini incelediğimiz zaman, peygamberlerin döneminde yaşanan gerçek adaletin, adalet sahibi yöneticilerin hakimiyetleri altında da devam ettiğini görürüz.

Peygamberimiz Hz. Muhammed'den sonra da Kuran ahlakından taviz vermeyen ve elçilerin yolunu izleyen adil yöneticiler barış ve huzur dolu bir toplum oluşturmayı başarmışlardır. Kuran'da tarif edilen gerçek adalet, doğruluk ve dürüstlük bu yöneticiler döneminde de hüküm sürmüş ve bu yönetimler kendilerinden sonra gelecek insanlar için birer örnek teşkil etmişlerdir.

Çok şerefli bir geçmişe sahip olan Türk halkı da adaletli, hoşgörülü ve dürüst yönetimiyle tarihe geçmiş bu ender topluluklardan biridir. Bu gerçeği, kitabın ilerleyen sayfalarında da görüleceği gibi, Batılı pek çok tarihçi teyid etmektedir. Ayrıca bu gerçek, geçmişte Türklerin yönetiminde asırlarca yaşamış halklara mensup araştırmacılar tarafından da samimiyetle dile getirilmektedir. İki büyük Türk imparatorluğu olan Büyük Selçuklular ve Osmanlı İmparatorluğu bu konuda akla gelen ilk örneklerdir. Bu imparatorlukların yönetimi altında asırlar boyunca yaşayan çeşitli halklar arasında gerçek adalet sağlanmış, toplumda barış ve hoşgörü hakim olmuştur.

Büyük Selçuklu İmparatorluğu'nun **Adaletle Hükmeden Hakanları**

Türklerin İslamiyeti kabulüyle birlikte hakanların, pa-dışahların yönetimi de İslam ahlakına göre olmuştur. Kuran'da Allah'ın bildirdiği adaleti uygulayan yöneticiler, bu tutumları neticesinde çok büyük başarılar elde etmiş, büyük fetihler gerçekleştirmiş ve İslamın yayılmasında önemli katkılarda bulunmuşlardır. İngiliz araştırmacı Sir Thomas Arnold, *The Preaching of Islam* adlı kitabında Hıristiyanların, Selçukluların bu tutumlarından dolayı, nasıl onların idaresi altına girmek istediklerini şöyle anlatmıştır:

*"İslam idaresi, altında dini hayatın emniyette olduğu hakkındaki bu hisler, yine o devirlerde Küçükasya (Anadolu) Hıristiyanlarının, Selçuk Türklerini bir kurtarıcı sıfatı ile karşılamalarına vesile olmuştu... Hatta VIII. Mihail (1261-1282) devrinde, Küçükasya içerisindeki ufak kasabaların halkı, Bizans İmparatorluğunun istibdadından kurtulmak ümidi ile Türkleri kasabalarının işgali için davet etmişlerdi. Hatta bu halk arasında zengin veya fakir birçok kimseler, o zamanki Türk Milli sınırları içerisinde göç etmeyi bile göze almışlardır."*²⁰

Bu büyük Türk İmparatorluğu'nun en parlak devrinde yönetimde olan Melikşah, Kuran'ın hükümlerini uygulama konusunda oldukça hassas davranmıştır. Ele geçirdiği topraklardaki halka karşı büyük bir hoşgörü ve merhametle yaklaşmış, bunun neticesinde de fethettiği ülkelerin halkları tarafından büyük bir sevgi ve saygıyla anılmıştır. Ermeni tarihçisi Urfalı Mathiu, Büyük Selçuklu İmparatorluğu'nu şu şekilde anlatır:

"Melikşah'ın saltanatı Allah'ın lütfuna mazhar oldu. Hakimiyeti uzak ülkelere kadar yayıldı ve Ermenilere huzur verdi. Kalbi Hıristiyanlara karşı şefkatle dolu idi.

Melikşah

*Geçtiği ülkelerin halklarına karşı bir baba gibi davrandı. Birçok şehir ve vilayetler kendi arzuları ile onun idaresine girdi; bütün Rum ve Ermeni beldeleri onun kanunlarını tanıdı."*²¹

Tüm tarafsız tarihçiler Melikşah'ın adaletini ve hoşgörülü tavırını içtenlikle dile getirmektedirler. Onun hoşgörüsü Kitap Ehlinin kalbinde de kendisine karşı bir yumuşama oluşmasına vesile olmuştur. Hatta bu nedenle tarihte eşine az rastlanırsı şeklinde, birçok şehir kendi isteğiyle Melikşah'ın idaresi altına girmeyi kabul etmiştir. Sir Thomas Arnold'ın yine aynı kitabında yer alan, 2. Haçlı seferine VII. Louis'in özel katibi olarak katılan St. Denis Manastırı mensubu Odo de Diogilo adlı rahibin anılarında, Müslümanların hangi din mensubu olursa olsun herkese karşı nasıl adaletli davrandıkları tüm şeffaflığıyla anlatılmaktadır:

*"Eğer Müslüman Türklerin kalplerine, o sefaleti ve felaketi görerek, bir acıma duygusu gelmemiş olsaydı, geri kalan Haçlı kafilesinin durumu çok feci olurdu. Türkler, bu biçarelerin yaralılarına baktılar, fakirlerini cömertlikle beslediler ve sıkıntıdan kurtardılar. Hatta bazı Müslümanlar, Rumların tehdit ve hile ile hacılardan koparmış oldukları Fransız paralarını satın alarak ihtiyacı olan hacılara verdiler. Aynı dinden olmayanların bu koruyucu muameleleri ile dindaşları olan ve kendilerini ağır işlerde kullanan, döven, dolandıran Rumların hareketleri, Haçlı hacıları arasında, öyle bir karşılaştırma vesilesi oldu ki, bunlardan pek çoğu kendi istekleri ile kendilerini kurtaran Müslümanların dinini kabul ettiler."*²²

2. Haçlı Seferi sırasında yaşananları anlatan Odo de

Diogilo, Müslümanların gösterdikleri hoşgörülü, şefkatli ve adil tutumun nasıl güzel sonuçlara vesile olduğunu da şu satırlarla aktarmıştır:

*"Kendilerine karşı zalimce davranan dindaşlarından sakınarak, imansız telakki olunan, fakat haklarında gayet yumuşak ve şefkatle muamele edenlerin arasına emniyetle girdiler. Ve işittiğimize göre, Türkler çekilirken 3 bin kadarı da onlara katılmıştır... Gerçekte Müslümanlar, ifa ettikleri hizmetle yetinerek, bunlardan hiçbirisini dinlerini terk etmeye zorlamamışlardı."*²³

Tarihçiler tarafından yazılan bu satırlar İslam ahlakının savaş ya da zorluk döneminde de adaleti emrettiğini göstermektedir. Türklerin -tüm dünyanın zorba imparatorlarla yönetildiği, zulmün hüküm sürdüğü bir dönemde- gösterdiği bu üstün ahlak, Kuran'a olan bağlılıklarının ve yüksek karakterlerinin bir göstergesidir. Bu nedenle de, Türklerin karşısındaki millet ya da topluluk her ne kadar İslam'a karşı önyargılı da olsa, bu güzel Müslüman ahlakına şahit olduktan sonra aynı Haçlı Ordusu'ndaki Hıristiyanlar gibi kalplerinde İslam'a karşı bir yumuşama, sevgi oluşacaktır.

Osmanlı İmparatorluğu Fethettiği Ülkelere Adalet Götürmüştür

İslam ahlakının yaşandığı toplumlarda sosyal hayatın nasıl huzur ve barış içerisinde devam ettiğini tarih bize pek çok örnekle göstermiştir. Bu adil yönetimlerden biri de Osmanlı devletidir. Osmanlı İmparatorluğu asırlar boyunca üç büyük kıtanın büyük bir bölümüne hakim olmuştur. Bugün Balkanlar'da, Ortadoğu'da, Kuzey Afrika'da ve daha pek çok yerde Osmanlı'nın izlerini görmek mümkündür. Osmanlı ayak bastığı her yerde

Türk'ün üstün karakterinin tanınmasına vesile olmuştur. La Martine'in 1854 yılında basılan Histoire de la Turquie isimli 10 ciltlik eserinden yapılan bir alıntı Osmanlı'nın günümüzdeki izlerini çok güzel yansıtmaktadır:

"İzmir'i, İstanbul'u, Suriye'yi, Lübnan'ı ziyaret edin. Oralarda manastırlara, dini mekanlara, eğitim kurumlarına girin. Dini eğitim veren yerlere bakın ve 'Osmanlı'nın, size karşı davranışında ve korumasında bir eksiklik var mıydı?' diye sorun. Hepsi size 'Osmanlı'nın ve Sultan'ın tarafsızlığından' söz edecektir... Gerçek şu ki, bu dini yerlerin yönetiminde Osmanlı tam bir tarafsızlık, saygı ve barış duygusuyla hareket etmiştir..."²⁴

Osmanlı İmparatorluğu, kurucusu Osman Bey'den başlamak üzere Fatih Sultan Mehmet ve diğer padişahları adil yönetimleri ile tüm insanlığa örnek olmuştur. Onların zamanlarında her dinden, her inançtan insan birarada huzur içerisinde yaşamıştır. Hatta herhangi bir mücadeleye dahi girmeden kendi istekleriyle Fatih Sultan Mehmet'e teslim olan toplumlar olmuştur. Bu da insanların onun adil yönetiminden ne derece hoşnut olduğunu göstermektedir.

Bütün İslam devletlerinde olduğu gibi, Osmanlı padişahları da fethettikleri bölgelerdeki gayrimüslimlere karşı son derece adaletli davranmışlardır.²⁵ Çünkü Kuran ahlakına göre o ülkelerin yerli insanları Allah'ın kendilerine bir emanetidir. Onları himaye etmek, hiç kimsenin onlara zulüm yapmasına müsaade etmemek adalet sahibi olan yöneticinin sorumluluğudur. Bu nedenle Avrupalı devletler ele geçirdikleri ülkelerde çok büyük soykırımlar gerçekleştirip, yerli halka zulümler yapıp, ülkenin tüm doğal zenginliklerini sömürürlerken, Osmanlı padişahları gittikleri ülkelere refah götürmeyi kendilerine

gaye edinmişlerdir. Fethettikleri ülkelerdeki yerli halkın inançlarını değiştirmek için hiçbir zorlamada bulunmamış, aksine ibadetlerini huzur içerisinde yapabilmeleri için onlara imkan sağlamışlardır.²⁶

Türkler, idareleri altında yaşayan hiçbir zümrenin diline, dinine, sosyal ve idari yapılarının büyük bir kısmına, kısacası kültürlerine müdahale etmemişlerdir. Bu nedenle o dönemde aynı toprak üzerinde her dinden, her milletten insan birarada huzur içerisinde yaşamaktaydı. Bu konuda tarihçi A. Miquel şöyle demektedir:

*Hıristiyan halklar Bizans ve Latin devletleri zamanında bulamadıkları çok iyi yönetilen bir idare karşısında bulunmaktaydılar. Asla sistemli bir zulüm görmemekteydiler. Tam aksine imparatorluk, İstanbul başta olmak üzere, işkence gören İspanyol Yahudileri'ne bir sığınak olmuştur. Hiçbir yerde zorla İslamlaştırma olmamıştır.*²⁷

İslam adaletiyle yönetilen Türk toprakları o dönemde her dinden insan için bir rahatlıktı. Örneğin Osmanlı İmparatorluğu döneminde Anadolu ve Rumeli gayrimüslimleri dinlerine ve sosyal hayatlarına müdahale edilmeden, eski gelenekleri üzerinde yaşamaya devam etmişlerdir.²⁸ Osmanlı padişahlarının Kuran'a olan keskin itaatleri neticesinde toplum içerisinde ırk, dil ve etnik kimlikler nedeniyle bir ayırım olmamış, insanlar birbiriyile kaynaşmış ve toplumun çeşitli kesimleri arasında sosyal adalet sağlanmıştır. Tarihçi İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi* adlı kitabında gayri müslim halkların Türklerin güçlü hoşgörülerini nasıl bir kurtuluş olarak gördüklerini şöyle anlatmıştır:

*"Türklerin, gayrimüslim cemaatlerin dini ve vicdani hislerine saygı göstermesi, bu insanların Osmanlı idaresini bir kurtarıcı olarak karşılamasına sebep olmuştur."*²⁹

Din ve vicdan hürriyeti, Osmanlı Devleti'nde titizlikle uygulandı. Osmanlı topraklarında kilise, havra ve camiler yan yanaydı. Darülaceze'ye yaptırılan bu cami, havra ve kilise de bu hoşgörünün günümüze bir yansımasıdır.

Avrupalı tarihçi Richard Peters İslam dinini benimseyen Türklerin yüzyıllar boyunca ele geçirdikleri tüm ülkelerde nasıl bir adalet örneği temsil ettiklerini de şu sözleriyle dile getirmiştir:

"Türkler asırlar boyunca birçok milletlere hakim oldular, fakat onları asimile etmeye asla gayret etmediler. Onlara hürriyet verdiler ve din ve kültürlerinin yaşanmasına müsaade ettiler."³⁰

Tüm bu örnekler açıkça göstermektedir ki Türkler fethettikleri ülkeleri sömürmemişler, bu ülke insanların haklarına saygı göstermişlerdir. Selçuklularda olduğu gibi, Osmanlı padişahları da fethettikleri yerlerde yaşayan halkı himaye edip, korumayı kendilerine bir görev bilmişlerdir. Bu nedenle aynı topraklar üzerinde her milletten ve dinden insan, kavga ve bozgun olmadan huzur içerisinde yaşamıştır. Osmanlı yöneticileri şayet toplumu oluşturan bu farklı gruplara karşı adaletli bir yönetime sahip olmasalardı, elbette böyle köklü imparatorluklar kuramaz ve

bu insanları asırlar boyu birarada tutamazlardı. Ancak görmekteyiz ki, İslamiyetin onlara kazandırdığı yüksek idealler ve hasletler neticesinde, son derece ileri bir kültür ve medeniyet seviyesine ulaşmışlardır.

Osmanlı İmparatorluğu'nun İlk Dönemlerindeki Adil Yönetim

Osmanlı İmparatorluğu kurucuları daha ilk yıllardan itibaren adaletle davranmayı kendilerine düstur edinmişlerdir. Birlikte yaşadıkları farklı dinlerden topluluklara, inkarcı gruplara karşı adaletli bir yönetimleri olmuş, dinlerini değiştirmek için herhangi bir zorlamada bulunmamış, her zaman barış içinde yaşamayı hedeflemişlerdir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun kurucusu Osman Bey, beyliğinin etrafındaki gayri müslimlerle oldukça dostane ilişkiler kurmuştur. Bu iyi ilişki neticesinde karşılıklı bir güven oluşmuştur. Örneğin Osman Bey aşiretiyle yaylaya çıkarken, eşyalarını, Bilecik'deki gayrimüslimlere emanet olarak bırakır, dönüşte onlara yağ, peynir ve halı gibi hediyeler verirdi.³¹ Ayrıca Osman Bey'in Eskişehir'in Ilıca yöresinde kurduğu pazara, güvenli olduğu için etraftaki gayrimüslimlerden ve Germiyan halkından alışveriş için de sık sık gelenler olurdu.³² Gayrimüslimlerle sıcak bir diyalog, sosyal ilişkiler kurmuştu. Tarihçi Joseph von Hammer'ın *Osmanlı Tarihi* adlı kitabında aktardığı bir olay bize Osman Bey'in hangi dine mensup olursa olsun, insanlar arasında adaletle hükmettiğini göstermektedir:

"Bir gün bu pazara Bilecik gayrimüslimleri bir yük bardak getirmiş- Germiyanlı bir Müslüman da bardak satın almış, ancak parasını ödememiştir. Bu gayrimüslimin, Germiyanlı'yı şikayet etmesi üzerine Osman Bey, Ger-

miyanlı Müslümanı yanına çağırarak, bardağın parasını kendisinden almış ve onu gayrimüslime vermiştir. Bu olay üzerine Osman Bey, tellallar vasıtasıyla, Bilecik gayrimüslimlerine kimsenin eziyet etmemesini ilan etmiştir. Osman Bey bu konuda o kadar adalet göstermiştir ki, Bilecik'in gayrimüslim kadınları bile, bu pazara gelip emniyet içinde alışverişlerini yapar hale gelmişlerdir. Gayrimüslim halk, Osman Bey'in yönetiminde emniyet ve eman içinde olmuştur. Bilecik'teki gayrimüslimlere karşı gösterdiği bu adaletin sebebi sorulduğunda, Osman Bey'in cevabı şöyle olmuştur: "Komşularımızdır. Biz bu ile garip olarak geldiğimiz zaman, onlar bizi hoş tuttular. Şimdi bize dahi gerektir ki, bunlara hürmet edelim."³³

Osman Bey'in gösterdiği bu güzel ahlak, Allah'ın Kuran'da bildirdiği bir emrin yerine getirilişidir:

Allah'a ibadet edin ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmayın. Anne-babaya, yakın akrabaya, yetimlere, yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, yanınızdaki arkadaşına, yolda kalmışa ve sağ ellerinizin malik olduklarına güzellekle davranın. Çünkü, Allah, her büyüklük taslayıp böbürlene ni sevmez. (Nisa Suresi, 36)

Kuran ahlakına uygun bu davranış, birçok insanın kalbinin İslam'a ısınmasına vesile olmuştur. Osman Bey, Yarhisar, İnegöl, Bilecik ve Yenişehir'i çevresiyle birlikte fethettikten sonra, burada yaşayan gayrimüslim halka karşı da adaletle ve hoşgörüyle yaklaşmış, topraklarını onlara bırakmıştır. Öyle ki bu topraklarda yaşayanların durumları, Osmanlı hakimiyetinden öncesine nispeten daha iyi olmuş ve bu yerler kısa sürede daha yaşanılır hale gelmiştir. Hatta Osman Bey'in ülkesinde çok güvenlikli ve adaletli bir ortam olduğu için, bunu işiten

diğer yerlerin gayrimüslim halkları da Osmanlı topraklarına yerleşmeye başlamışlardır.³⁴ İslam dininin getirdiği adalet , hoşgörü ve güven ortamı Osman Bey tarafından sağlanmış olmasaydı, toprakları Müslümanlar tarafından fethedilen gayrimüslimler düşmanca bir tavır içine girebilirlerdi. Ancak kendisi, Allah'ın emirlerini gözeten bir yönetici olması sebebiyle insanlar arasında adaletle hükmetmiştir. Osman Bey'in, gayrimüslimlere olan hoşgörü ve saygısının bir göstergesi olması amacıyla, düğünlerine katılarak hediyeler götürdüğü de bilinmektedir.³⁵

Osman Bey'in adaletli tavrına bir başka örnek de *Osmanlı Tarihi* isimli kitabın yazarı Joseph Von Hammer tarafından şöyle anlatılmaktadır:

*"Bir Cuma günü Germiyan Türk Beyi Alişir'in uyrukluğunda olan bir Müslüman ile Bilecik Rum Komutanına bağlı bir Hıristiyan arasında çıkan kavgada Osman, Hıristiyandan yana hüküm verdi. Bunun üzerine bütün ülkede Ertuğrul'un oğlu Osman'ın hak ve adalet severliğinden söz açılmaya başlandı."*³⁶

Nitekim Osman Bey'in, ölmeden önce oğlu Orhan'a *"Bütün tebaanı eşitlik üzere koru, sana itaat edenleri hoş tut."*³⁷ şeklinde bir vasiyette bulunduğu rivayet edilmektedir. Onun adil yönetimi birçok yerde ün salmıştır. Bu sebeple Orhan Bey'in Bursa'nın fethi sırasında kuvvet kullanmasına gerek dahi kalmamış, Bursa Beyi kaleyi kendi isteğiyle teslim etmiştir. Bunun üzerine Orhan Gazi, Bursa Beyinin veziri Saroz'a, bu kaleyi niçin teslim ettiğini sormuş ve Saroz birkaç sebep arasında şunu da söylemiştir: *"Size itaat edenler rahat içindeler. Biz de rahatlığa heves ettik."*³⁸ Aynı soru Bursalı Rumlara sorulduğunda verdikleri cevap yine aynı samimi duyguları göstermektedir:

"Sizin devletinizin günden güne yükseldiğini ve bizim

devletimizi geçtiğini anladık; babanızın idaresine geçen köylülerin memnun kalıp, bir daha bizi anmadıklarını gördük ve biz de bu rahatlığa heves ettik."³⁹

Orhan Gazi ve etrafındaki devlet adamlarının, Hıristiyanlara karşı ne kadar hoşgörülü davrandıklarını, 1355 tarihinde, Osmanlılara esir düşen Selanik Başpiskoposu

Gregory Palamas'ın mektubu da açık bir şekilde göstermektedir. Palamas mektubunda, Osmanlı ülkesindeki Hıristiyanları tam bir serbesti içinde gördüğünü, Orhan Bey'in oğlu Süleyman Paşa'nın, O'na Hıristiyanlık hakkında serbestçe sorular sorduğunu ve bizzat Sultan Orhan'ın kendisi ile ulema arasında münazara yaptığını yazmaktadır.⁴⁰

Orhangazi

Orhan Gazi, Hıristiyanlara karşı olduğu gibi Yahudi topluluklara karşı da son derece adaletli ve hoşgörülü davranmıştır. Edirne ve Trakya'nın diğer şehirlerinde yaşayan Museviler birçok devletten zulüm gördükleri için, Türklerin kendi yaşadıkları bölgeleri fethetmesini sevinçle karşılamışlardır.⁴¹

Osmanlı padişahlarının Yahudilere olan bu yaklaşımı, I. Murat zamanında da devam etmiştir. Sultan Murat'ın halkına karşı adil ve hoşgörülü yönetimini çağdaşı Bizans tarihçisi Khalkokondylas şöyle anlatmaktadır:

*"Kendisine itaat ve hizmet eden milletlere ve kişilere, hangi dinden olurlarsa olsunlar, iyi ve yumuşak ve cömert davranırdı. Düşmanlık gösterenlere karşı amansızdı. Hiçbir düşmanı elinden kurtulamadı. Verdiği söze sonradan aleyhinde tecelli etse bile sadık kalarak, dost düşman herkesin güvenini kazandı."*⁴²

Bir başka tarihçi İngiliz Gibbon ise Sultan Murat'ın Hıristiyanlara karşı olan hoşgörüsünü şöyle anlatır;

"Dünya üzerinde çağdaşı bütün hükümdar ve devlet adamlarından üstündü. Babasının bile tahayyül ettiği sınırları çok aştı. Bütün tarihin en hayret verici gelişmelerinden birini, Osmanlı lehine kazandı. Ortodokslar'a, Katolikler'in Ortodokslar'a yaptığı muameleden kat kat iyi muamelede bulundu."⁴³

Tüm bu örnekler Osmanlı İmparatorluğunun kuruluş ve ilk gelişim dönemlerinde bir anda çok büyük bir güç kazanmasının nedenlerini ortaya koymaktadır. Yöneticilerin adil tutumları diğer dinlere mensup halklar üzerinde çok olumlu etkiler oluşturmuş, Osmanlı toprakları çok büyük bir hızla genişlemiştir. Bu genişlemenin diğer padişahlar döneminde de hızlanarak artmasının en büyük nedeni aynı hoşgörülü ve adil tutumun devam etmesidir. Fatih Sultan Mehmet dönemindeki adil ve hoşgörülü ortam ise tüm tarihçiler tarafından dile getirilen apaçık bir gerçektir.

Fatih Sultan Mehmet Döneminde Gerçek Bir Adalet Sağlanmıştır

Fatih Sultan Mehmet döneminde yapılan fetihlerle imparatorluk üç kıtaya yayılmış, İstanbul'un fethi ise bir çağın kapanıp, yeni bir çağın açılmasına neden olmuştur. Bu fetih Osmanlı'da olduğu gibi, Avrupa tarihinde de bir dönüm noktasıdır. İstanbul'u olağanüstü bir askeri deha ile fetheden ve böylelikle dünyada bir çağı değiştiren Fatih, gittiği her yeni ülkeye İslam'ın adaletini ve hoşgörüsünü götürmüştür.

Fatih Sultan Mehmet'in Kitap Ehline karşı olan hoşgörüsü günümüze kalan birçok anlaşmalarla da belgelenmiş-

tir. Onun İslam ahlakından kaynaklanan hoşgörüsünden Hıristiyan, Yahudi, Ermeni, Süryani her dine mensup insan payını alıyordu.⁴⁴ Bu nedenle Fatih'in padişah olduğu süre boyunca birçok yabancı millet onun yönetimi altına girmekten büyük bir memnuniyet duymuşlardı. Bizanslı yönetici Büyük Düka Notaras'ın "*Bizans'ta Latin şapkası görmektense, Türk sarığı görmeyi tercih ederim*"⁴⁵ şeklindeki sözü de bu gerçeği teyid eder niteliktedir.

Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u fethi, ilk başlarda gayrimüslim halk arasında büyük bir korkuya neden olmuştur. Baskılara ve saldırılara maruz kalacaklarını düşünen bu kişilerin büyük bir bölümü ya firar etmiş ya da Ayasofya'da toplanmıştır. Ancak Fatih Sultan Mehmet onlara hoşgörü ve adaletle yaklaşmış, her türlü korkudan uzak olarak evlerine dönmelerini ve işleriyle rahat bir şekilde uğraşmalarını istemiştir.⁴⁶ Onlara dinleri konusunda hiçbir baskı yapmamış, aksine birçok din mensubunu büyük bir hoşgörüyle karşılayarak, onların dinlerini rahatça yaşayabilecekleri bir ortam hazırlamıştır. Sarayda Müslüman ve Hıristiyan bilginler yan yana yaşamış ve her türlü ilmi konuyu büyük bir müsahama ile tartışmışlardır.⁴⁷

Fatih Sultan Mehmet de Hıristiyanlığı bir Hıristiyan aracılığıyla tanımaya çalışmış⁴⁸ ve Patrik'e İsa cemaatine bir "temin-i hukuk" (modus-vivendi) tesis ettiğini belirten bir ferman vermiştir. Fatih, Patrikhane'ye çok geniş imkanlar tanımış, böylece Patrikhane ilk defa Türkler zamanında bir muhtariyete kavuşmuştu.⁴⁹ Batı ve doğu kaynaklarından yararlanarak fermanın bir örneğini yayınlayan tarihçi Hammer, Padişah'ın, Patrik'e gönderdiği beraatte şunların yazılı olduğunu belirtmektedir:

"Kimse Patrik'e tehakküm etmesin: kim olursa olsun,

hiçbir kimse kendisine ilişmesin: Patrik ve maiyetinde bulunan büyük rahipler, her türlü genel hizmetlerden süresiz olarak affedilmiş olsunlar."⁵⁰

Fatih Sultan Mehmet fethin ardından hemen gayri müslim azınlıkların hukuki haklarıyla ilgilenmiş ve Rum-Ortodoks Patrikliğine Gennadius'u getirerek, onlarla bir anlaşma yapmıştır. Galata'da yaşayan Kitap Ehliyle yaptığı anlaşmada ise, Galata kiliselerine el konulmayacağı, mescid haline getirilmeyeceği, ibadetlerine karışılmayacağı ve hiçbir gayrimüslimin zorla Müslüman yapılmayacağı teyid edilmektedir.⁵¹ Aynı döneme ait başka bir anlaşmada ise ruhani reislerin bundan önce nasıl "metroplit" sıfatı taşıyorlarsa, öylece devam etmelerine izin verildiği görülmektedir.⁵²

Fatih Sultan Mehmet, Hıristiyanlığın yanı sıra Yahudilerin haklarına da sahip çıkmıştır. Onlara da Hahambaşları liderliğinde kendi havralarına sahip olma ve dini hizmetlerini serbestçe yürütme hakkı tanımıştır. Fatih Sultan Mehmet, Osmanlı döneminin ilk Hahambaşısı olan Moşe Kapsali'yi huzuruna davet ederek, kendisine iltifatta bulunmuş ve Yahudilere ait davaları görmek için bir ferman vermiştir.⁵³

Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u fethiyle başlayan bu ilerleme, Fatih'ten sonra gelen padişahlar tarafından da devam ettirilmiştir. Osmanlı orduları iki kez Viyana kapılarına dayanmış, Sırbistan, Arnavutluk, Bosna-Hersek, Eflak, Boğdan başta olmak üzere Balkanlar baştan sona fethedilmiş, Macaristan Osmanlı himayesine geçmiş, Osmanlı denizlere açılmış, Karadeniz Türk gölü haline getirilmiş, Mora yarımadası, Rodos, Girit, Sakız gibi birçok Ege adası alınmış, Kafkasya ele geçirilmiş, Bağdat, Tebriz, Yemen, Suriye, Irak, Lübnan, Mısır, Filistin, Ku-

düs, Fas, Tunus, Cezayir, Doğu Anadolu, Baharat Yolu, Lehistan gibi daha pek çok yer Türk toprağı haline gelmiştir. Fethedilen tüm bu topraklarda her dinden ve her görüşten insan barış ve hoşgörü içinde yaşamış, hiç kimseye dininden, dilinden ya da ırkından dolayı zulmedilmemiştir.

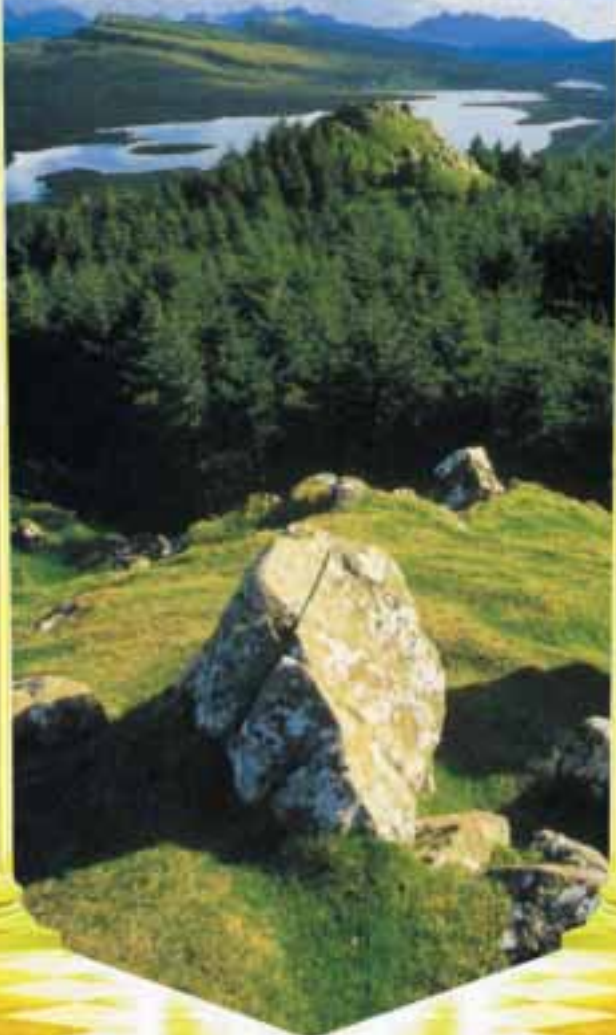
Fatih Sultan Mehmet

Aksine farklı inançlara, geleneklere, törelere sahip insanlar, aralarında hiçbir anlaşmazlık olmadan, Osmanlı'nın adil yönetimi altında huzur içinde senelerce birarada yaşamışlardır.

İşte böyle bir adaletin ve hoşgörünün hüküm sürdüğü bir toplum, günümüzde en çok özlenilen toplumdur. Bunun için de tek çözüm Kuran ahlakını eksiksizce yaşamaktır. Yukarıdaki örneklerde de görüldüğü gibi Kuran ahlakını yaşayan yöneticiler ve onların önderlik ettiği toplumlar tarihte çok büyük bir refah içerisinde hüküm sürmüşlerdir. Kuran'da emredilen ahlak yaşandığı için, en üst kademedeki yöneticiden sıradan bir esnafa kadar, herkesin adaletli, merhametli, hoşgörülü, sevgi dolu, saygılı, affedici, dürüst olması, toplumlara huzuru ve barışı getirmiştir.

Böyle bir toplumun tekrar oluşmaması için hiçbir neden yoktur. Gereken tek şey insanların önce kendilerinden başlayarak Kuran ahlakını yaşamaya niyet etmeleri, daha sonra da insanlar arasında aynı ahlakı yaymak için gayret göstermeleridir.

SONUÇ

Kitap boyunca iman eden bir insanın adalet anlayışının ve hoşgörölü tavrının nasıl olması gerektiğinden ve böyle bir adalet ve hoşgörü insanlar arasında hakim olduğunda, nasıl bir toplum oluşacağından bahsedilmiştir. Ancak burada üzerinde durulması gereken önemli bir nokta bulunmaktadır: İnsanların toplum içinde adaleti sağlamak için gayret göstermeleri, aynı zamanda bu kişilerin Allah'ın dinini yaşamadaki ve Kuran ayetlerini uygulamadaki titizliklerini de gösterir.

Bu nedenle de Kuran'a iman eden Müslümanların, bu gerçek adalet anlayışını tam olarak yaşamaları gerekmektedir. Bir Müslüman, Allah'ın Kuran'da bildirdiği emir ve ibadetlerine nasıl titizlik gösteriyorsa, aynı şekilde Allah'ın emrettiği şekilde adaletle hükmetmekle ve hoşgörölü olmakla da sorumludur. Aksi takdirde bu, Kuran ayetlerinin bir kısmına inanıp, diğer kısmına inanmamak anlamına gelir ki, Kuran'da insanların içine düşebileceği bu duruma dikkat çekilmiştir:

... Yoksa siz, Kitabın bir bölümüne inanıp da bir bölümünü inkar mı ediyorsunuz? Artık sizden böyle yapanların dünya hayatındaki cezası aşğılık olmaktan başka değildir; kıyamet gününde de azabın en şiddetli olanına uğratılacaklardır. Allah, yaptıklarınızdan gafil değildir. (Bakara Suresi, 85)

Mümin, Allah'ın ayetlerde bildirdiği bu azabının ne derece şiddetli olabileceğini çok iyi bilir. Allah en adil olan, insanlar arasında eksiksizce adaleti uygulayandır. O, adaletini dünyada olduğu gibi, ahirette de kullarına gösterecektir. İnsanların tüm yaşamları boyunca yaptık-

ları her hareket, söyledikleri her söz, akıllarından geçirdikleri her düşünce, büyük-küçük her amel Allah katında adaletle hesaba çekilecek ve insanlar bununla karşılık göreceklerdir. Bu karşılık ya sonsuz cennet nimetleri ya da cehennem acı azabıdır:

Sizin tümünüzün dönüşü O'nadır. Allah'ın va'di bir gerçektir. İman edip salih amellerde bulunanlara, adaletle karşılık vermek için yaratmayı başlatan, sonra onu iade edecek olan O'dur. İnkâr edenler ise, küfürleri dolayısıyla, onlar için kaynar sudan bir içki ve acı bir azab vardır. (Yunus Suresi, 4)

İşte bu nedenle Müslüman Allah'ın hoşnut olmayacağı her türlü davranıştan sakınır. Peygamberimiz (sav)'in dönemi ve daha sonra onun yolunu izleyen halifeleri gibi diğer tüm Müslüman yöneticilerin dönemlerindeki huzur ve barış dolu sosyal hayatın sebebi Kuran'a olan bağlılıklarıdır.

Kitapta en güzel örnekleriyle tarif edildiği gibi, Müslüman Türk halkı da tarih boyunca adaletiyle, hoşgörüsüyle, merhametiyle, vicdaniyla, haysiyetiyle dünyaya nizam vermiş şerefli bir geçmişe sahiptir. Bu nedenle de geçmiş tecrübelerinden faydalanarak dünya üzerinde adaleti sağlaması ve yaşanan zulümlere bir son verebilmesi için önünde hiçbir engel yoktur. Yapılması gereken tek şey milli birlik içinde olmak ve Kuran'da öğretilen gerçek adaleti hakim kılmak için ciddi bir çaba göstermektir.

***Sen yücesin, bize öğrettiğinden
başka bizim hiçbir bilgimiz yok.
Gerçekten Sen, herşeyi bilen,
hüküm ve hikmet sahibi olansın.
(Bakara Suresi, 32)***

DİPNOTLAR

- 1 Majid Khoduri, İslam'da Savaş ve Barış, Fener Yayınları, İstanbul, 1998, s.209
- 2 Müsned-i Ahmed b. Hanbel, 5/411
- 3 Sünen-i Ebi Davud, 4/331
- 4 Müsned-i Ahmed b. Hanbel, 4/158, İbnu Kesir, 4/218
- 5 Hamidullah, Muhammed, İslam Müesseselerine Giriş, Çev. I. S. Sırma, Düşünce Yayınları, İstanbul, 1981, s. 330;
- 6 Arnold, T. W, İntişar-ı İslam Tarihi (The Preaching of Islam), Çev. Halil Hamit, Ankara, 1971, s. 68-69
- 7 İbn Hişam, Ebu Muhammed Abdulmelik, Es-Siretü'n-Nebeviyye, Daru't-Türasi'l-Arabiyle, Beyrut, 1396/1971, II/141-150; Yrd. Doç. Dr. Orhan Atalay, Doğu-Batı Kaynaklarında Birlikte Yaşama, Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı Yayınları, İstanbul, 1999, s. 149
- 8 Majid Khoduri, İslam'da Savaş ve Barış, Fener Yayınları, İstanbul, 1998, s. 209-210
- 9 Muhammed Hamidullah, İslam Müesseselerine Giriş, Düşünce Yayınları, İstanbul, 1981, s.128
- 10 İbn Kesir, El-Bidaye, III/224-225; Hamidullah, El-Vesaik, No:1, s.39-44; Doğu-Batı Kaynaklarında Birlikte Yaşama, Orhan Atalay, s.40
- 11 Muhammed Hamidullah, İslam Müesseselerine Giriş, Düşünce Yayınları, 1981, s.162-163
- 12 Muhammed Hamidullah, El-Vesaik, s. 44-45
- 13 Majid Khoduri, İslam'da Savaş ve Barış, Fener Yayınları, İstanbul, 1998, s. 123 ; Taberi, Tarih I, 1850
- 14 Hamidullah, Mecmuatü'l-Vesaik, 195-197
- 15 Frenk, 289; Hamidullah, İslam Peygamberi, II. 920; Levent Öztürk, Asr-ı Saadetten Haçlı Seferlerine Kadar İslam Toplumunda Hıristiyanlar, İz Yayıncılık, İstanbul, 1998, s. 55
- 16 Yrd. Doç. Dr. Orhan Atalay, Doğu-Batı Kaynaklarında Birlikte Yaşama, Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı Yayınları, İstanbul, 1999, s. 95; Hamidullah, El-Vesaik, s. 380-381, No: 358
- 17 İbn İshak'tan naklen Ebu Yusuf, 146; Levent Öztürk, Asr-ı Saadetten Haçlı Seferlerine Kadar İslam Toplumunda Hıristiyanlar, İz Yayıncılık, İstanbul, 1998, s. 55
- 18 L. Browne, The Prospects of Islam, s. 11-15, s. 269-270
- 19 Levent Öztürk, Asr-ı Saadetten Haçlı Seferlerine Kadar İslam Toplumunda Hıristiyanlar, İz Yayıncılık, İstanbul, 1998, s. 111
- 20 Yesevizade, Sevgi Peygamberi, Hakikati Arayış Neşriyatı, Ankara, 1996, s. 272-273; Sir Thomas Arnold, The Preaching of Islam, s. 97; Finlay: 4A History of Greece, III, 358-9; J. H. Krause: "Die Byzantiner des Mitte latters", Halle, 1869, s. 276
- 21 Osman Turan, Türk Dünya Nizamının Milli, İslami ve İnsani Esasları, Cilt 2, s. 138
- 22 Yesevizade, Sevgi Peygamberi, Hakikati Arayış Neşriyatı, Ankara, 1996, s.273-274
- 23 Yesevizade, Sevgi Peygamberi, Hakikati Arayış Neşriyatı, Ankara, 1996, s.274-275; Sir Thomas Arnold, The Preaching of Islam, s. 99-101; Migne: 'Patrologia Latina', Paris, 1844-55, tom. CXCIV, s. 1243
- 24 Lamartine, Histoire de la Turquie, 1854'den alıntı. Hürriyet Gazetesi, 18 Ekim 2000, Ertuğrul Özkök
- 25 Prof. Dr. Bilal Eryılmaz, Osmanlı Devletinde Gayrimüslim Tebaanın Yönetimi, Risale Basın-Yayın LTD. Mart, 1996, s. 26

- 26 Prof. Dr. Nejat Göyünç, Osmanlı İmparatorluğu Hakkında Bazı Düşünceler, Ayıldız Matbaası, Ankara, 1973, s. 29
- 27 F. Emecen, K. Beydilli, M. İpşirli, M.A. Aydın, İ. Ortaylı, A. Özcan, B. Yediyıldız, M. Kütükoğlu, Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi, İslam Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi, İstanbul, 1994, s. 467
- 28 Prof. Dr. Bilal Eryılmaz, Osmanlı Devletinde Gayrimüslim Tebaanın Yönetimi, Risale Basın-Yayın LTD. Mart, 1996, s. 24
- 29 İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, 1.cilt, 4. Baskı, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara-1982, s. 183
- 30 Toktamış Ateş, Osmanlı Toplumunun Siyasal Yapısı (Kuruluş Dönemi), Say Kitap Pazarlama, s. 116; Richard Peters, "Geschichte der Türken", s. 8
- 31 M. Altay Köymen, Nesri Tarihi, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları no-525, Ankara-1983, s. 45
- 32 Prof. Dr. Bilal Eryılmaz, Osmanlı Devletinde Gayrimüslim Tebaanın Yönetimi, Risale Basın-Yayın LTD. Mart, 1996, s. 24
- 33 Prof. Dr. Bilal Eryılmaz, Osmanlı Devletinde Gayrimüslim Tebaanın Yönetimi, s. 24-25
- 34 A. Nihat Atsız, Aşıkpaşaoğlu Tarihi, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları no-604, Ankara, 1985, s. 27
- 35 Mehmet Nesri, Nesri Tarihi, s. 51-52; A. Nihat Atsız, Aşıkpaşaoğlu Tarihi, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları no- 604, Ankara, 1985, s. 24-25
- 36 Joseph Von Hammer, Osmanlı Tarihi, C. I, Milliyet Matbaası, İstanbul, 1996, s. 5
- 37 Prof. Dr. Bilal Eryılmaz, Osmanlı Devletinde Gayrimüslim Tebaanın Yönetimi, Risale Basın-Yayın LTD. Mart, 1996, s. 26
- 38 Mehmet Nesri, Nesri Tarihi, s. 68
- 39 Osman Turan, Türk Dünya Nizamının Milli, İslami ve İnsani Esasları, İstanbul:Turan Neşriyat ve Matbaacılık, 1969, Cilt 2, s. 187
- 40 Prof. Dr. Bilal Eryılmaz, Osmanlı Devletinde Gayrimüslim Tebaanın Yönetimi, Risale Basın-Yayın LTD. Mart, 1996, s. 26
- 41 Prof. Dr. Bilal Eryılmaz, Osmanlı Devletinde Gayrimüslim Tebaanın Yönetimi, s. 26
- 42 Yılmaz Öztuna, Osmanlı Devleti Tarihi-I, "Siyasi Tarih", Ankara:T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları/2068, 1998, Cilt 1, s. 77; Khalkokondylas, Paris tab'i, s. 29
- 43 Yılmaz Öztuna, Osmanlı Devleti Tarihi-I, Cilt 1, s. 77, (Oxford 1916, s. 52)
- 44 Sadi Bilgiç, Sızıntı Dergisi, Aralık 1997, sayı 227, s. 512
- 45 Yılmaz Öztuna, Osmanlı Devleti Tarihi-I, s. 106
- 46 Prof. Dr. Bilal Eryılmaz, Osmanlı Devletinde Gayrimüslim Tebaanın Yönetimi, Risale Basın-Yayın LTD. Mart, 1996, s. 29-30
- 47 Cumhuriyet Gazetesi, Fatih ve Fetih 4, Erdoğan Aydın, 31 Mayıs 2000, s. 9
- 48 Cumhuriyet Gazetesi, Fatih ve Fetih 4, Erdoğan Aydın, 31 Mayıs 2000, s. 9
- 49 Osman Turan, Türk Dünya Nizamının Milli, İslami ve İnsani Esasları, Turan Neşriyat ve Matbaacılık, İstanbul 1969, Cilt 2, s. 190
- 50 Prof. Dr. Bilal Eryılmaz, Osmanlı Devletinde Gayrimüslim Tebaanın Yönetimi, Risale Basın-Yayın LTD. Mart, 1996, s. 28
- 51 Prof. Dr. Bilal Eryılmaz, Osmanlı Devletinde Gayrimüslim Tebaanın Yönetimi, s. 29
- 52 Osmanlı Hukukuna Giriş ve Fatih Devri Kanunnameleri, Fey Vakfı Yay., 1990, s.406
- 53 Prof. Dr. Bilal Eryılmaz, Osmanlı Devletinde Gayrimüslim Tebaanın Yönetimi, Risale Basın-Yayın LTD. Mart, 1996, s. 31
- 54 Convay Zirkle, Evolution, Marxian Biology and the Social Scene, 1959, s.86
- 55 K. Marx, F. Engels, Seçme Yazışmalar, 1884-1869
- 56 K. Mehnert, Deutsche Verlags- Anstalt, Kampf um Mao's Erbe., 1977